

Noppapeli nuorten
osallisuuden vahvistamiseksi
sijaishuollossa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
YAMK
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin
turvaaminen
Syksy/2017
Sanna Sirkkunen
1402762

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, YAMK

SIRKKUNEN, SANNA:

Noppapeli nuorten osallisuuden
vahvistamiseksi sijaishuollossa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen, 61 sivua, 2 liitesivua

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Tässä työssä kehitetään noppapeli nuorten osallisuuden vahvistamiseksi sijaishuoltoyksikössä. Tavoitteena on tehdä pelillinen työkalu lasten osallisuuden lisäämiseksi, ja tarkoituksena on edistää lasten osallisuutta opinnäytetyön aikana. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Päijät-Hämeen alueella toimiva yksityinen lastensuojelulaitos.

Työn teoreettinen viitekehys muotoutuu sosiaalipedagogisesta osallisuudesta, yhteisökasvatuksesta ja seikkailupedagogiikasta. Keskeisiä aiheita lähestytään sijaishuoltoyksikön näkökulmasta käsin avaamalla niitä.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Aineiston keruumenetelmänä on käytetty ryhmähaastattelua, joka on edennyt Bikva-mallin mukaisesti.

Työn tavoitteen mukaisesti toteutettiin noppapeli yhdessä aikuisten ja nuorten kanssa. Peli perustuu sosiaalipedagogiseen ajatteluun. Sen tarkoituksena on vahvistaa aikuisen ja nuoren välistä vuorovaikutusta ja saada nuoren ääni kuuluviin. Pelissä nuorella on aktiivinen rooli, ja aikuisen tulee motivoida ja innostaa nuorta osallisuuteen.

Asiasanat: nuorten osallisuus, sijaishuolto.

Lahti University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

SIRKKUNEN, SANNA: A dice game to strengthen young
people's involvement in foster care

Master's Degree Programme in Social Services, Ensuring children's and
young people's welfare 61 pages, 2 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

In this work, a dice game was developed to increase the participation of young people in a foster care unit. The goal was a game for children's inclusion and to promote the involvement of children already during the thesis work. The job was commissioned by a private foster care unit in the municipality of Päijät-Häme.

The theoretical background consists of social pedagogical participation, community education and adventure education. The key points are approached from the point of the private foster care unit.

The empirical part consists of a qualitative research. The data was collected using a group interview which was conducted according to the Bikva -model.

In accordance with the goal of the thesis, a dice game was conducted, together with young people and adults. The game is based on social pedagogical thinking. Its purpose is to strengthen interaction between adults and young people and to make the voice of young people heard. Young people play an active role in the game and adults need to inspire and motivate them to participate.

Key words: participation of young people, foster care.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KOHDEORGANISAATIO	4
2.1	Organisaatio	4
2.2	Yhteisö- ja seikkailukasvatus kohdeorganisaation viitekehyksenä	6
3	TARKOITUS JA TAVOITE	10
4	SIJAISHUOLTO LASTENSUOJELUN KEINONA	12
5	OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA	16
5.1	Näkemyksiä osallisuuteen	16
5.2	Osallisuuden vahvistaminen	22
6	LÄHESTYMISTAPA	26
6.1	Kvalitatiivinen tutkimus	26
6.2	Taso- eli Bikva-malli	26
6.3	Ryhmähaastattelu	27
6.4	Sisällönanalyysi	28
7	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	31
7.1	Kehittämishankkeen eteneminen	31
7.2	Haastattelujen tulokset	36
8	POHDINTA	40
8.1	Johtopäätökset	40
8.2	Noppapeli osallisuuden vahvistamiseksi	46
8.3	Eettisyys ja luotettavuus	48
8.4	Hankkeen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset	49
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	62

1 JOHDANTO

Valtakunnallisesti nuorten osallisuus on kiinnostuksen kohteena. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (2016) myötä lasten ja nuorten osallisuus on kehittämisen kohteena vuosina 2016 - 2018. Tavoitteena on, että palvelut vastaavat paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita.

Oma kiinnostukseni lasten osallisuutta kohtaan nousee omasta työpaikastani ja työstäni jälkihuollossa olevien nuorten parissa. Haluaisin, että nuorilla vahvistuisi ajatus siitä, että he itse voivat vaikuttaa omiin asioihinsa ja tulevaisuuteensa. On surullista kuulla nuorten epäilevän omia kykyjään. Toisaalta itsellekin on ilon hetkiä, kun huomaa nuoren oivaltavan asioita. Nuoren oma osallisuus vaikuttaa merkittävästi nuorten hyvinvointiin. Aiheesta on puhuttu kauan. Ajankohtaiseksi aiheen tekee nykyinen hallitusohjelma, jonka vuoksi aihetta kannattaa tarkastella.

Juha Sipilän hallitusohjelmassa on 26 kohtaa, joista yksi strateginen tavoite on terveys ja hyvinvointi. Hallituskauden tavoitteena on, että ihmiset voivat paremmin ja kokevat voivansa itse vaikuttaa elämäänsä sekä vahvistaa omia voimavarojaan. Tavoitteiden saavuttamiseksi hallitus on käynnistänyt lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman eli LAPE-ohjelman. LAPE-ohjelmassa nostetaan tärkeäksi lähtökohdaksi kaikissa palveluissa lasten, nuorten ja vanhempien osallistuminen sekä kokemusasiantuntijuus. (Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 3.)

Yksi tavoiteltu muutos LAPE-ohjelmassa on tehdä koulutussisällön ja työvälineiden uudistus vuoteen 2019 mennessä. Muutos on tarkoitus tehdä päätöksenteossa ja palvelujärjestelmässä, lapsi- ja perhepalveluiden parissa työskentelevien keskuudessa. Vuoteen 2025 mennessä odotetaan muutoksia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin. Toivotaan, että heidän voimavaransa, elämänhallintansa, osallisuutensa ja kohdatuksi tulemisensa ovat vahvistuneet. Tulosta aiotaan mitata lasten, nuorten ja vanhempien kokemuksilla palveluiden piirissä, muun muassa lastensuojelussa. Lastensuojelu on nostettu esiin, ja siinä aiotaan niin

ikään parantaa lasten osallisuutta. (Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 9-10, 16.)

Lastensuojelu muuttaa muotoaan koko ajan. Tästä esimerkkinä sosiaali- ja terveysministeriön selvitys lastensuojelun sijaishuollon epäkohdista ja lasten kaltoinkohtelusta vuosina 1937–1983 (Hytönen, Malinen, Salenius, Haikari, Markkola, Kuronen & Koivisto 2016). Selvitys julkaistiin huhtikuussa 2016, ja tämän seurauksena marraskuussa 2016, Lasten oikeuksien päivänä, perhe- ja palveluministeri Juha Rehula (2016) esitti ensimmäisen Suomessa esitetyn valtiollisen anteeksipyyntön. Anteeksipyyntö esitettiin lastensuojelun sijaishuollossa kaltoinkohdelluille lapsille. Vastaavanlaisia selvityksiä on tehty myös Ahvenanmaalla, Hollannissa, Skotlannissa, Ruotsissa, Irlannissa ja Kanadassa. Näissä kaikissa maissa on esitetty muun muassa valtiollinen anteeksipyyntö. Selvityksen mukaan tärkeintä lastensuojelussa on lapsen kohtaaminen ja kuunteleminen. (Lastensuojelun sijaishuollossa kaltoin kohdelluilta pyydettiin anteeksi 2017.)

Työskentelen yksityisessä lastensuojelun yrityksessä pääsääntöisesti jälkihuollossa olevien nuorten parissa. Tässä hankkeessa on tarkoituksena lisätä nuorten osallisuutta jo sijaishuollon aikana ennen jälkihuoltoon siirtymistä. Ryhmähaastattelun avulla pyritään saamaan nuorten näkemyksiä ja kokemuksia esiin, vahvistamaan nuorten kokemusta osallisuudesta ja saamaan ideoita pelillisen työkalun kehittämiseen. Tavoitteena on tehdä pelillinen työkalu nuorten osallisuuden vahvistamiseksi. Pelin avulla keskustelua osallisuudesta voitaisiin jatkossakin ylläpitää.

Teen työni Bikva-mallin mukaisesti, jolla pyrin osallistuttamaan nuoria jo heti alusta asti mukaan työhöni. Pyysin jokaista sijaishuoltoyksikössä olevaa nuorta mukaan, jolloin jokainen pystyi itse valitsemaan, haluaako olla mukana. Mahdollisuus valita osallistuuko vai ei, on jo yksi osallisuuden muoto Thomasin mukaan. Nuorten mielipidettä osallisuudesta sijaishuollossa kartoitetaan ryhmähaastattelun keinoin, joka on laadullisen tutkimuksen ja Bikva-mallin työkalu. Työn alussa ei voida tietää, millaisia

asioita hankkeessa nousee esille ja miten niitä päästään käsittelemään. Sijoitettujen nuorten parissa työskenteleminen ja heidän mukaan saamisensa projektiin ja haastattelutilanteisiin on haaste. Onnistuessaan hankkeella on mahdollisuus tuoda konkreettinen osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuus nuorille sekä tietoisuutta nuorten kokemasta osallisuudesta henkilökunnalle.

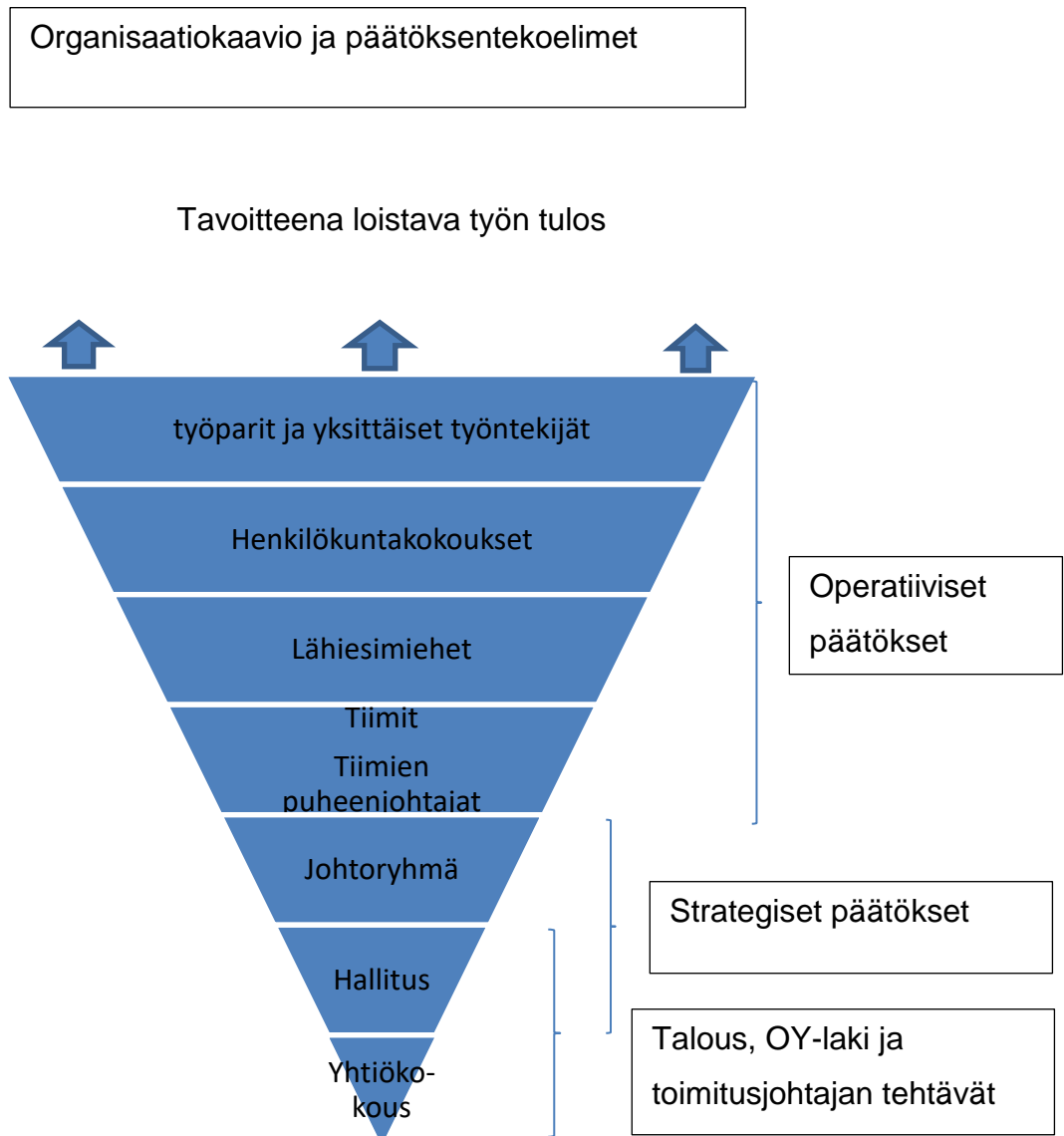
2 KOHDEORGANISAATIO

Kohdeorganisaationa toimii yksityinen lastensuojelun sijais- ja jälkihuoltopalveluja tuottava yritys, joka on toiminut vuodesta 1996. Kohdeorganisaatio toimii Päijät-Hämeen alueella ja on Suomen mittakaavassa luokiteltavissa suureksi yritykseksi. Organisaatiossa on kaksi 24-paikkaista toimipistettä. Moniammatillista henkilöstöä edustaa lähes 60 sosiaali-, terveys- ja opetusalan ammattilaista. Lasten ja nuorten ikäjakauma sijaishuoltoyksiköissä on 12–18 vuotta. Yrityksen jälkihuollon piirissä nuoret voivat olla aina 21 vuoden ikään asti. Organisaatiossa toimii oma kotikoulu. Koulutoiminta tapahtuu pienryhmissä erityisopettajan johdolla. Tällä toiminnalla mahdollistetaan nuorten peruskoulun loppuun käyminen. (Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2015.)

2.1 Organisaatio

Sijaishuoltoyksikön perustehtävänä on vastata yhteiskunnan lastensuojelutarpeeseen tarjoamalla laitoshoidoa sekä luokkamuotoista kotiopetusta yläkouluikäisille nuorille ja samalla huomioida nuoren sidosryhmät sekä sijoituksen jälkeinen tulevaisuus. Yleisimpiä syitä sijoituksille ovat muun muassa riittämättömät rajat ja vanhemmuuden puute, pitkittyneet perheen kriisitilanteet, vaikeudet koulunkäynnissä, kodin turvattomuus, mielenterveys- ja päihdeongelmat lapsella tai hänen lähiympäristössään, käytöshäiriöt tai alkava rikoskierre. Keskimääräinen sijoitusten kesto on noin kaksi ja puoli vuotta. Sijoitukseen tulevat lapset tulevat pääsääntöisesti Etelä-Suomen alueelta. (Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2015.)

Alla olevassa kuviossa, KUVIO 1, on esitelty sijaishuoltoyksikön organisaatiokaavio sekä päätöksenteko.

KUVIO 1. Organisaatiokaavio ja päätöksentekuelimet 2017

Toiminnan keskeiseksi viitekehykseksi on sijaishuoltopaikassa valikoitunut yhteisökasvatus sekä luonto-, elämys- ja seikkailukasvatus.

Sijaishuoltopaikan toimintaa ohjaavat yhdessä luodut arvot, joita ovat

yhteiskuntavastuullisuus, turvallisuus, yksilöllisyys, yhteisöllisyys ja avoimuus. (Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2015.)

Sijaishuoltopaikan toimintaa valvoo Valvira (lupa- ja valvontavirasto), AVI (Etelä-Suomen aluehallintovirasto), kuntien ja kaupunkien sosiaalitoimet sekä kotikoulua valvova paikallinen yläkoulu. Toimintaa säätelee myös lainsäädäntö: Suomen perustuslaki (731/1999), Sosiaalihuoltolaki (710/1982), Sosiaalihuoltoasetus (607/1983), Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta (733/1992), Laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta (603/1996), Asetus yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta (1208/1996), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992), Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista (272/2005), Hallintolaki (523/1999), Arkistolaki (831/1994), Henkilöstölaki (523/1999), Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), Lastensuojelulaki (417/2007), Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2001). (Laatukäsikirja 2015.)

Itse toimin organisaatiossa jälkihuolto- ja perhetyöntekijänä. Sijoituksen päätyttyä osa nuorista jää jälkihuoltopalvelun piiriin, mikäli nuori itse toivoo niin, ja sosiaalitoimi katsoo palvelun olevan nuoren edunmukaista. Näen, että työssämme on tärkeää lisätä nuorten osallisuuden kokemusta, jotta he jatkossakin uskovat omiin kykyihinsä yhteiskunnassa. Opinnäytetyöni antaa yhden mahdollisuuden keskustella luontevasti nuorten kanssa heidän omasta mahdollisuudestaan olla osallisina elämäänsä.

2.2 Yhteisö- ja seikkailukasvatus kohdeorganisaation viitekehyksenä

Yhteisökasvatuskäytäntö on kehittynyt Suomessa 1970-luvulla poikien oppimiskodissa Jyväskylässä. Kalevi Kaipio aloitti tuolloin laitoksen johtajana ja halusi löytää ratkaisun turvattomaksi ja väkivaltaiseksi koetun poikakodin ongelmiin. Yhteisöhoidolla tarkoitetaan sitä, kun koko yhteisöä tietoisesti käytetään kuntoutuksen, kasvatuksen ja hoidollisten tavoitteiden

saavuttamiseen nuorten elämässä. (Murto 1997, 13, 189-190.)

Yhteisökasvatuksen ominta toimintakenttää on ihmisten kohtaaminen heidän omassa arjessaan (Ryynänen 2016, 132).

Yhteisökasvatuksen ominaisuuksien määrittäminen tai täsmentäminen on hankalaa, koska sen historia muotoutuu monista lähestymistavoista sekä käytännöistä, toimintamuodoista ja tavoitteista, jotka muodostavat yhdessä kokonaisuuden. Yksi keskeisistä yhteisökasvatuksen muodostavista suuntauksista on sosiaalipedagogiikka ja sen sovellusalueena sosiokulttuurinen innostaminen. Eri suuntauksia yhdistää yhteisöjen ja yhteisöllisyyden vahvistamisen näkökulma, jossa yhteisöt ja yhteisöllisyys ovat itsessään tärkeä asia. Tärkeää on tunnistaa yhteisön kasvatuksellinen potentiaali, kasvun ja oppimisen ympäristönä. (Ryynänen 2016, 133-134.)

Yhteisönä kasvaminen on yhteisötoiminnallinen prosessi. Kasvattajat toimivat yhteisössä nuorten tukijoina ja innostajina. Tämänkaltaisessa toiminnassa tunnistetaan yhteisön omia voimavaroja ja otetaan ne yhdessä käyttöön. Tavoitteena on oppia pois yhteiskunnassa vallitsevista epäoikeudenmukaisista ja epäarvoisuutta tuottavista malleista. Keskeistä on tarkastella laajasti yhteiskunnallista tilannetta, ymmärtää oma elämä osana yhteiskuntaa ja oppia löytämään keinoja yhdessä, miten omaan ja yhteisön tilanteeseen sekä koko yhteiskuntaan voi vaikuttaa. (Ryynänen 2016, 134.)

Yhteisökasvatuksessa keskeisiä lähtökohtia on asioiden yhdessä sopiminen säännöllisissä yhteisökokouksissa, yhteisten pelisääntöjen laatiminen, tasa-arvo, turvallisuus ja toisten kunnioittaminen. Säännöllisten yhteisökokousten lisäksi yhteisössä voidaan pitää kriisikokouksia, kun yhteisössä tapahtuu vakava, koko yhteisöä koskettava asia.

Yhteisökasvatuksessa periaatteet muodostuvat seuraavasti: Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaatteella tarkoitetaan kasvamista tasa-arvoon ja demokratiaan niin, että jokaisella yhteisössä olevalla jäsenellä on yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet. Terveen järjen periaate tarkoittaa myös sitä, että kaikkea ei tarvitse perustella. Tällaisella terveen järjen

periaatteella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen. Periaatteet yleensä korostavat sitä, että niille tarvitsee olla perustelut. Avoimuuden ja rehellisyyden periaatteella pyritään yhteisössä avoimen tiedonkulun turvaamiseen. Yhteisön sisällä tämä periaate käsittää tunteiden ilmaisun ja tunneristiriitojen selvittelyn. Ehdottoman oikeudenmukaisuuden periaate on kasvatuksen onnistumisen perusedellytys. Epäoikeudenmukainen kohtelu loukkaa nuoria. Luottamuksen periaatteessa nuoreen luotetaan, jolloin hän alkaa lunastaa luottamusta. Luottamuksen antaminen nuorelle edellyttää aikuiselta riskin ottamista. Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate on yhteisökasvatuksen ensimmäinen reunaehto. Väkivaltaisessa ja turvattomassa yhteisössä nuoren persoonallisuuden eheytyminen ei voi onnistua. (Murto 1997, 190-193, 240.)

Yhteisöhoidossa tavoitteena on kasvattaa psyykkisesti eheitä, itseensä luottavia, aktiivisia ja vastuuntuntoisia nuoria. Keskeisiä ihmisen mielenterveyttä ja toimintaa sääteleviä tekijöitä ovat minä-käsitys ja itsetunto, jotka ovat vastuuntuntoisen ja aktiivisen toiminnan edellytyksiä. Hyvä itsetunto muovautuu luottamuksellisesta vuorovaikutussuhteesta ympärillämme olevien ihmisten kanssa. (Murto 1997, 212.)

Seikkailukasvatus voidaan lyhyesti määritellä seuraavasti:

”seikkailupedagogiikka on seikkailun avulla tapahtuvaa pedagogisesti tavoitteellista toimintaa, jonka tavoitteita ja toteutumista reflektoidaan.”

Meillä Suomessa seikkailukasvatus pohjautuu vahvasti pitkiin eräkäynnin perinteisiimme, luonto- ja leiritoimintaan. Suomeen seikkailukasvatus on tullut 1990-luvulla Saksasta ja Iso-Britanniasta. (Karppinen & Latomaa 2015, 300; Rätty 2011, 13.)

Seikkailupedagogiikassa tutkitaan ja tarkastellaan käytännössä tapahtuvaa seikkailukasvatusta ja sen tavoitteellista seikkailutoimintaa. Tieteellisesti seikkailupedagogiikan voi nähdä kasvatustieteen osa-alueena, johon sisältyy myös nuorisokasvatusta, sosiaalitieteitä,

liikuntakasvatusta, psykologiatieteitä, psykiatriaa ja erityispedagogiikkaa. (Karppinen & Latomaa 2015, 300; Tieteentermipankki 2017.)

Seikkailukasvatuksessa olennaista on sen kokonaisvaltaisuus. Seikkailukasvatus voi tapahtua erilaisissa seikkailullisissa olosuhteissa, joita voivat olla esimerkiksi vesistöt, maastot, metsät sekä kaupunkiympäristöt. Seikkailukasvatuksessa huomioidaan nuorten tunteet ja innostetaan toimintaan. Kun toimintaan liittyvää sosiaalisemotionaalista tunnetta, psyykkistä prosessia ja motorisista tuntemusta käsitellään ja reflektoidaan, voidaan seikkailupedagogiikka ymmärtää ohjaamiseen liittyvänä seikkailukasvatuksellisenä oppina. (Karppinen & Latomaa 2015, 300; Laatukäsikirja 2015; Tieteentermipankki 2017.)

Seikkailun avulla nuorten kanssa päästään kokemaan erilaisia tunteita kuten esimerkiksi pelkoa, ahdistusta, aggressiota, vihaa ja iloa. Kun ollaan toteuttamassa seikkailullista toimintaa, täytyy toiminnassa huomioida jakamisen ja luopumisen oppiminen sekä yhteisöllisesti ajatteleminen. Kyse on ihmisten vuorovaikutuksen lisäksi suhteesta luontoon, jossa voidaan toteuttaa esimerkiksi kalliokiipeilyä, melontaa tai vaellusta. (Karppinen & Latomaa 2015, 170-171; Nygvist 1992, 46, 52.)

Suomalaista tutkimusta seikkailukasvatuksesta ei juurikaan ole. Työskenneltäessä lasten kanssa seikkailukasvatuksen avulla voidaan korjata oppimiskokemuksia, jolloin koulumotivaatio kasvaa. Kuntouttavassa työskentelyssä lasten itseluottamus lisääntyy, fyysinen kunto kohoaa, empatiakyky lisääntyy ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Kokemukset voivat siirtyä lapsen arkeen, kun niitä reflektoidaan ja liitetään muihin elämäntilanteisiin. (Marttila 2010.)

Sekä seikkailukasvatukseen että yhteisöhoitoon kuuluu se, että nuoria tuetaan ja kasvatetaan osallisuuteen. Näiden menetelmien tarkoituksena on kasvattaa nuoria toimimaan aktiivisena osana omaa yhteisöään. (Murto 1997, 212; Seikkailukasvatus 2017.)

3 TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on edistää sijaishuoltoyksikössä tapahtuvaa nuorten osallisuutta. Ajatus nuorten osallisuuden edistämisestä ja kehittämisestä tuli sijaishuoltoyksiköstä ja Lahdessa 29.-30.9.2015 järjestetyiltä valtakunnallisilta sijaishuoltopäiviltä. Lahdessa sijaishuoltopäivillä keskityttiin pohtimaan hyvää sijoitusta. Sijaishuoltopäivillä nähtiin, että taloudellisesti tiukkana ajanjaksona on tärkeää pohtia, mitä on hyvä ja vaikuttava sijaishuolto. Hyvällä sijaishuollolla voidaan tuottaa myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia, mikä edellyttää sijaishuollon toteuttamista lapsilähtöisesti, yhteistyössä lapsen, vanhempien, asiakaskohtaisesti muotoiltujen palveluiden ja laadukkaan sijaishuollon avulla.

Sijaishuoltopäivillä tuotiin esiin myös lasten ja nuorten näkökulmia. (Lastensuojelun Keskusliitto 2015a). Yhtenä laadullisena tekijänä Lastensuojelun Keskusliitto näki luottamuksen lapseen ja osallisuuden (Lastensuojelun Keskusliitto 2015b). Laadun nähdään syntyvän pienistä asioista ja elämää eteenpäin vievistä hyvistä kohtaamisista (Hoikkala & Lavikainen 2015, 45).

Tavoitteena on tuottaa ja kehittää sijaishuoltoyksikön ja jälkihuollon käyttöön pelillinen työkalu, esimerkiksi noppapeli, jolla pystytään lisäämään keskustelua nuorten osallisuudesta. Peliä on tarkoitus käyttää ensisijaisesti mökkileirillä, joka on jokavuotinen tapahtuma sijaishuoltoyksikössä oleville, itsenäistymistä harjoitteleville nuorille sekä yksikön jälkihuoltopalvelun piirissä oleville nuorille. Mökkileireille on kutsuttu myös aikuistuneita, sijaishuoltoyksikössä sijoitettuna olleita nuoria, jotka eivät enää palveluiden piiriin kuulu. Nämä aikuiset ovat toimineet leireillä kokemusasiantuntijoina. Pelille on tarvetta, koska tarvitsemme useampia menetelmiä keskusteluiden pohjaksi. Menetelmiä on muutenkin aina hyvä päivittää ja muuttaa muuttuvien tilanteiden myötä.

Pelin sisältö rakentuu nuorten omista kokemuksista ja toiveista, teoriasta, sekä sijaishuoltoyksikön viitekehyksestä. Pelin tarkoitus on jatkossakin

pitää yllä keskustelua osallisuudesta, jolloin keskustelu ei jää vain kehittämistyön aikaiseksi. Lastensuojelun laatusuosituksissa korostetaan kokemusasiantuntijuutta (Lavikainen, Puustinen - Korhonen & Ruuskanen 2014,18- 21.) Jälkihuollossa olevat nuoret ovat kokemusasiantuntijoita vielä sijaishuollossa oleville nuorille. Heidän kokemuksensa on havaittu aiemminkin ensiarvoisen tärkeäksi. Pelin avulla helpotetaan nuorten kokemusten jakamista.

4 SIJAISHUOLTO LASTENSUOJELUN KEINONA

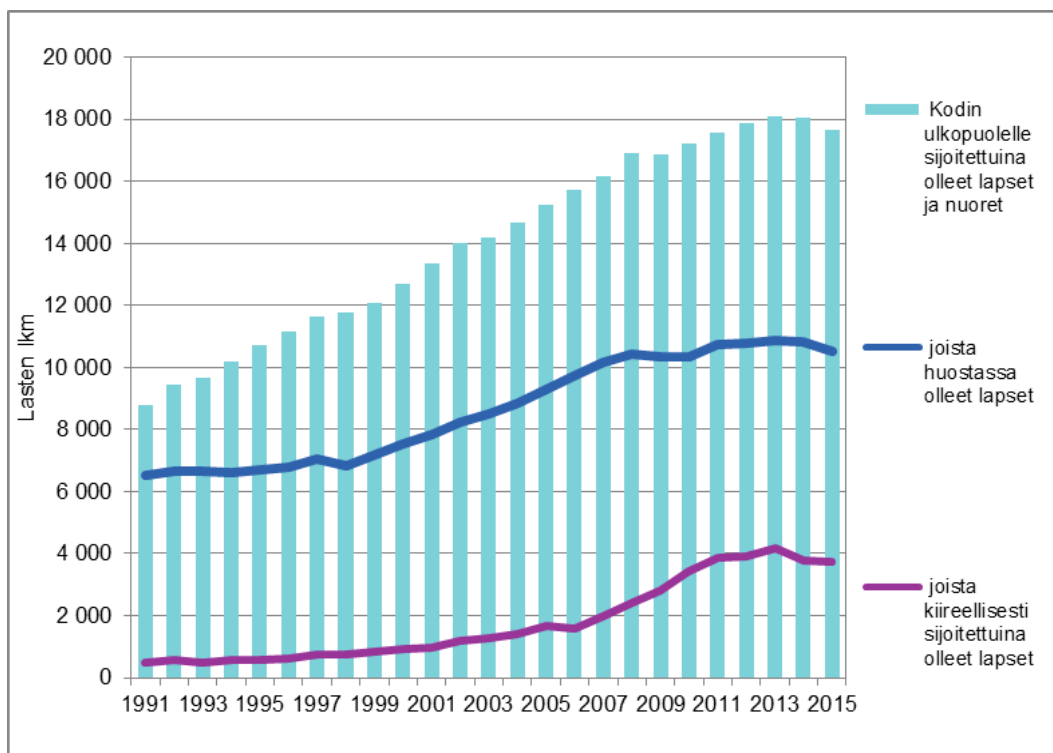
Sijaishuollolla tarkoitetaan sitä, kun lapsi on huostaanotettu, kiireellisesti sijoitettu tai lastensuojelulain 83 § mukaisesti sijoitettu väliaikaismääräyksellä kodin ulkopuolelle, jossa lapsen huolto ja kasvatusta toteutetaan (Lsl 417/2007, 49 §; Saastamoinen 2010, 4-5.) Sijaishuollon tarkoituksena on turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, jossa otetaan huomioon jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet. Sijoituksesta vastaavat sijoittavat kunnat, joiden tulee huolehtia, että sijoitus vastaa lapsen tarpeita. Erilaisia sijaishuollon muotoja ovat perhehuolto, ammatillinen perhekoti, laitoshuolto tai jokin muu sijoitusmuoto, joka vastaa lapsen tarpeita. (Saastamoinen 2010, 7.)

Laitoshoitoon sijoitetaan pääsääntöisesti vaikeahoitaisia ja henkilökunnalta erityisosaamista edellyttäviä lapsia.

Lastensuojelulaitokset, joissa sijoitetuille lapsille voidaan järjestää sijaishuoltoa, ovat lastenkodit, nuorisokodit, vastaanottokodit, koulukodit, sekä muut edellä mainittuihin koteihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lastensuojelulaitoksia voivat ylläpitää valtio, kunnat tai yksityiset yhteisöt. Laitoshoito voi olla tilapäinen tai pysyvä ratkaisu oirehtivalle murrosikäiselle. (Saastamoinen 2010, 10-11.)

Hiitola (2009, 48-50, 53) on tehnyt selvityksen, jossa arvioitiin muun muassa sitä, minkälaiseksi sosiaalityöntekijät olivat arvioineet lasten tulevaisuuden huostassaolon jälkeen. Selvityksen mukaan perhekeskeiset sijoitukset, joissa sijoitus on kestänyt yli 10 vuotta ja sijoitus on alkanut lasten ollessa 6 – 10-vuotiaita, sijaishuolto oli sosiaalityöntekijöiden arvion mukaan paremmin onnistunut kuin laitoshuollon sijoitushistorian omaavilla lapsilla. Toisaalta selvityksen mukaan vuorovaikutus laitoksissa arvioitiin lasten kannalta tasaisen hyväksi, kun taas perhesijoituksissa onnistuttiin joko hyvin tai huonosti. Heikoimmat ennusteet selvityksessä on annettu lapsille, jotka on otettu huostaan ensimmäistä kertaa yli 12-vuotiaina. Viimeisen sijaishuoltopaikan onnistuminen vaikutti kuitenkin sosiaalityöntekijöiden arvioon nuoren pärjäämisestä tulevaisuudesta.

Alla olevasta kuviosta, KUVIO 2, voi nähdä sijoitusten määrän vuosina 1991-2015. Tätä tehdessäni uudempaa tilastoa ei ole vielä julkaistu kokonaisuudessaan. Vuonna 2015 lapsia ja nuoria oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle 1,4 %. Kaiken kaikkiaan sijoitus koski 17 664 lasta ja nuorta. Määrä on laskenut vuodesta 2014. Yli puolet lapsista on sijoitettu sijaisperheisiin, joista 13 % oli sukulais- tai läheisperheissä. Koska 1.4.2015 voimaan astui sosiaalihuoltolaki, lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi tuloa vuonna 2015 ei voida suoraan verrata vuoden 2014 lukuun. (Kuoppala & Säkkinen 2016.)

KUVIO 2. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2015

Sijaishuollossa on otettava huomioon perheen jälleenyhdistäminen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin korostaa ratkaisuisaan huostaanoton väliaikaista ratkaisua, joka on lopetettava heti, kun olosuhteet sen sallivat. Toiminnassa tulee myös muistaa, että perheen jälleenyhdistäminen on perimmäinen päämäärä. Joskus huostaanoton kestäessä pitkään voi olla parempi vaihtoehto nuorelle, että perheen jälleenyhdistämistä ei tehdä. (Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999, 8 §; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 2017; Lsl 417/2007 4 §; Suomenperustuslaki 1999/731, 10 §.)

Sijaishuollon kestänyt vähintään puoli vuotta nuorelle on järjestettävä jälkihuoltoa. Nuorella on jälkihuolto-oikeus vähintään viisi vuotta tai siihen asti, kun hän täyttää 21 vuotta. (Lsl 417/2007, 75 §.)

Jälkihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon nuoren yksilölliset tarpeet, minkä vuoksi tuen muodot vaihtelevat nuoren elämäntilanteesta riippuen. Täysi-ikäisten jälkihuoltonuorten kohdalla on muistettava palvelun olevan heille vapaaehtoista, ja he päättävät elämästään ja asioistaan itse. Laki ei yksiselitteisesti määrittele, mitä jälkihuolto on, vaan kyseessä voivat olla mitkä tahansa terveydenhuollon tai sosiaalihuollon palvelut, jotka ovat järjestettävissä yksilöllisen tarpeen perusteella. (Hoikkala & Puikko 2016, 16-18.)

Sijaishuollon päättymisellä on suuri vaikutus nuoren elämään. Pauliina Levamo (2007, 70) on todennut nuorten tarvitsevan aikuista sisäisen ja ulkoisen elämänhallinnan vahvistamiseen. Hänen mukaansa jälkihuolto painottuu liiaksi ulkoiseen elämänhallintaan, kuten sosiaalietuuksien hakemiseen, vaikka nuoret tarvitsevat vierellä kulkijaa ja aikuisen läsnäoloa. Haavoittuvimmassa asemassa ovat ne nuoret, joilla ei ole vanhempia ja tukiverkosto puuttuu. (Hoikkala & Puikko 2016, 18.)

Psykososiaalisen työn tavoitteeksi Riitta Granfelt on määritellyt muutoksen saamisen asiakkaan ajattelussa, toimintatavoissa, suhteissa sekä hänen sosiaalisessa tilanteessaan. Psykososiaalinen työ voidaan jakaa joko korjaavaan tai ennaltaehkäisevään työhön. Ennaltaehkäisevällä työllä

tarkoitetaan neuvontaa, ohjausta ja valistusta. Korjaavalla työllä tarkoitetaan asiakkaan ongelmallisten elämäntilanteiden ratkaisemista. Jälkihuoltotyössä nämä psykososiaalisen työn eri elementit ovat vahvasti läsnä. (Hoikkala & Puikko 2016, 19.)

Vaikka psykososiaalisentuen merkitys tiedostetaan, on siinä tutkimusten mukaan puutteita. Jotta psykososiaalinen tuki olisi nuoren kannalta mielekästä, tulee vuorovaikutuksen nuoren ja aikuisen välillä olla luottamuksellinen ja toimiva. Hyvä suhde ei synny itsestään, vaan sen eteen on tehtävä töitä. Sijaishuolto ja jälkihuolto tulisi nähdä toisiinsa limittyneinä asiakaspolussa. Suunniteltu jälkihuolto tukee nuorta jo sijaishuollon aikana, ja epäonnistuneella jälkihuollolla voidaan kumota sijaishuollon aikana saadut onnistuneet muutokset. (Hoikkala & Puikko 2016, 8, 19-20.)

5 OSALLISUUS LASTENSUOJELUSSA

Lapsen oikeudesta osallisuuteen on säädetty Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) lapsen oikeuksien sopimuksessa (60/1991), jossa on määritelty lapsen oikeus tulla kuulluksi, hänen ikätasoaan vastaavasti (Saastamoinen 2010, 65). Suomen perustuslain mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa omiin asioihinsa kehitystään vastaavalla tasolla (Saastamoinen 2010, 65; Suomen perustuslaki 731/1999, 6 §). Sosiaalihuollon asiakaslaissa on säädetty, että alaikäisen lapsen kohdalla on selvitettävä hänen toiveensa ja mielipiteensä ikätasoa vastaavalla tavalla (Saastamoinen 2010, 65; Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 10 §).

5.1 Näkemyksiä osallisuuteen

Lastensuojelulaki määrittää vahvasti lapsen oikeutta osallisuuteen, jokaisessa lastensuojeluasiakkuuden prosessin vaiheessa. Lastensuojelulain mukaan lapsen osallisuuteen kuuluu lapsen kuuleminen, mielipiteen selvittäminen, puhevalta ja edunvalvonta. Lapsella on myös oikeus saada tietoja häntä koskevissa asioissa. 12-vuotiaalla lapsella on lastensuojelulain mukaan oikeus käyttää puhevaltaansa lastensuojelullisissa asioissa. Sosiaalityöntekijän tulee huolehtia, että lapsi tulee kuulluksi ja että hänen etunsa toteutuu. (Lsl 417/2007, 5 §, 20 §-22 §, 24 §.)

Lastensuojelussa tulee toimia lasten edun mukaisesti, tämä on lakisääteisesti määritelty ja moraalinen velvollisuus. Lastensuojelussa lapsen osallisuus on sitä, että lapsi on itse mukana toteuttamassa, määrittämässä ja arvioimassa työtä, jota lastensuojelussa hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. (Bardy 2009, 117.)

2000-luvulla osallisuuden käsite on noussut Suomessa tärkeäksi. Käsitteeseen liitetään kuitenkin erilaisia ja toisistaan poikkeavia merkityksiä. Osallisuus ja osallistaminen ovat tavoitteena monissa projekteissa, mutta se, mitä niillä tarkoitetaan ja mihin pyritään, jää joskus

epäselväksi. Käsitteen tekee erityiseksi se, että sitä on vaikea kääntää suomen kielelle muista kielistä. (Nivala & Ryyänen 2013, 9-10.)

Sosiaalipedagogiikassa ihmisen kasvua tarkastellaan ilmiönä, jossa kiinnostuksen kohteena ovat prosessit, joiden avulla ihminen kasvaa yhteisöjen ja yhteiskunnan jäsenenä ja jäseneksi. Tämän lisäksi huomioidaan pedagoginen toiminta (kasvatus), jonka avulla tuetaan ihmisen sosiaalista kasvua elämän eri vaiheissa. Sosiaalipedagogiikkaan kuuluu myös yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ennaltaehkäiseminen ja lievittäminen. Toisaalta on kyse sosiaalisesta kasvusta yleisesti, jolla tarkoitetaan kaikkien tukemista, mutta myös sellaisten ihmisten tukemista, joilla on tullut erilaisia vaikeuksia elämässään. Yhteiskunnallisen integraation lisäksi tavoitteena on emansipaatio, jolla tarkoitetaan vapautumista elämää tukahduttavista, epätoivottavista käytännöistä ja rakenteista. (Ryyänen 2016, 135; sosiaalipedagogiikka 2016; Toikko 2014, 56.)

Nivalan ja Ryyänen (2013, 26) mukaan sosiaalipedagogisesti osallisuutta ja sen suhdetta tulee tarkastella mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yksi mahdollisuus tarkastella asiaa on nähdä osallisuus kolmen ulottuvuuden kautta. Ihminen on osallinen, kun hän on osa yhteisöä (kuuluu johonkin), hän toimii itse osana yhteisöään (osallistuu) ja hän kokee kuuluvansa osaksi yhteisöään (tuntee kuuluvansa). Osallisuuden edellytyksenä on kaikkien näiden kolmen osa-alueen toteutuminen yhteisössä. Yhteisöjä voi sen sijaan olla erikokoisia. Osallisuus eri yhteisöissä voi olla myös eri vahvuista. Osallisuus voi olla ihmiselle toisessa yhteisössä vahvaa ja toisessa heikkoa. Osallisuus pienessä yhteisössä luo pohjan yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Sosiaalipedagogisesti tarkasteltuna osallisuuteen kasvetaan, ja osallistumiseen kasvamisiksi tarvitaan yhteisön tukea. Saksalainen filosofi Axel Honnethin korostaa sitä, että jokainen tarvitsee tulla huomioiduksi omana erityisenä itsenään. Hän korostaa, että osallisuuden toteutumiseksi jokainen tarvitsee tasapainoisia ja vastavuoroisia vuorovaikutussuhteita, jossa kasvamme uskomaan omiin kykyihimme, toimintaamme ja merkitykseemme. (Nivala & Ryyänen 2013, 26-29.)

Osallisuuden lisääntymisessä on tärkeää ymmärtää, että osallistuminen ei aina tuota osallisuutta. Osallisuus on yksilön ja yhteisön suhteessa kasvava asia, jossa kummankin osapuolen täytyy tehdä työtä suhteen kehittymiselle. Sosiaalipedagogisesti toimittaessa osallistuminen on tavoite ja toiminnan muoto. Ihmisten saaminen liikkeelle voi parhaimmillaan vahvistaa osallisuuden sosiaalista perustaa. Löyhä yhteiselo voi muuttua rikkaaksi yhdessä toimimiseksi. Kaikki osallistuminen ei ole kuitenkaan sosiaalipedagogista, vaan sen tulee perustua kolmeen periaatteeseen: yhteistoimintaan, reflektiivisyyteen ja dialogisuuteen. (Nivala & Ryytänen 2013, 30-34.)

Lasten osallisuutta on kuvattu erilaisin porrastus- ja tikkumallein. Monia malleja on myös kritisoitu, koska niissä oletetaan osallisuuden lisääntyvän tikkaita kiivetessä samalla, kun vaikutusmahdollisuudet ja valta kasvavat. Malleissa oletetaan lasten subjektiivisen kokemuksen olla osallisia kasvavan samassa suhteessa vallan ja vaikutusmahdollisuuksien kanssa. (Bardy 2009,119.)

Koska aikuisten rooli on lasten osallisuuden kannalta keskeinen asia, Harry Shier on lisännyt porrasmalliin osan, jonka avulla tarkastellaan aikuisten mahdollisuuksia, velvollisuuksia ja valmiuksia auttaa lapsia osallisuuden kokemisessa. Seuraavassa kuviossa, KUVIO 3, kuvataan hänen näkemystään osallisuuden toteutumisesta. Alla olevan kuvion pohjalta on myös mahdollista muodostaa arviointiväline, jonka avulla voidaan seurata osallisuuden toteutumista jokaisella portaalla. (Bardy 2009,119-121.)

	VALMIUDET	MAHDOLLISUUDET	VELVOITTEET
	Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	Onko tämä mahdollista (resurssit, tilat, organisaatio, välineet jne.)?	Onko rakenteita, jotka velvoittavat tähän (esim. lainsäädäntö, toimintaohjeet, vakiintuneet käytännöt)?
5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta	Olenko valmis jakamaan valtaa lasten kanssa?		Miten lainsäädäntö määrittää työntekijän vastuun rajat?
4. Lapset otetaan mukaan päätöksen tekoon		Mahdollistaako organisaatiomme rakenteet lasten ottamisen mukaan päätöksen tekoon?	
3. Lasten näkemykset otetaan huomioon	Olenko valmis ottamaan lasten ajatukset vakavasti?		Lapsen oikeuksien sopimus 12.artikla + Lsl 417/2007
2. Lapsia tuetaan mielipiteen ilmaisemisessa		Onko meillä tarvittavat välineet lasten auttamiseksi itsensä ilmaisemisessa?	Lsl 417/2007 + Lain perustelut (HE 252/2006)
1. Lapsia kuunnellaan		Onko luovallista käyttää aikaa lasten kuuntelemiseen?	Lsl 417/2007

KUVIO 3. Osallisuuden valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet, Shier

Thomas Nigel kritisoi tikapuumalleja, joissa osallisuutta on paljon, vähän tai ei ollenkaan. Hänen mukaansa osallisuus on moniulotteinen asia, jossa suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta muuttua niiden mukana. Hänen mukaansa osallisuus rakentuu kuudesta eri ulottuvuudesta, joita ovat: mahdollisuus valita, mahdollisuus saada tietoa, mahdollisuus vaikuttaa prosessiin, mahdollisuus ilmaista itseään, mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemisessa sekä mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. Hänen mukaansa lapsella on oikeus valita ja kieltäytyä häntä koskevasta prosessista. Hänellä on mahdollisuus saada tietoa häntä koskevasta prosessista, oikeuksista ja omasta roolistaan. Hänellä on mahdollisuus vaikuttaa prosessiin, ketkä osallistuvat palavereihin ja mitä asioita siellä mahdollisesti käsitellään. Hänellä on mahdollisuus ilmaista omia ajatuksiaan, itseään ja tarvittaessa saada apua omaan ilmaisuunsa. (Bardy 2009,121-122.)

Thomas on tutkimuksessaan tunnistanut neljä eri aikuisten lähestymistapaa lasten osallisuuteen: kliininen, byrokraattinen, arvosidonnainen ja kyyninen. Kliinisessä näkökulmassa lapsi joko suljetaan pois lasten herkkyyden, haavoittuvuuden tai hyvinvoinnin vaarantumisen takia, tai kliininen näkökanta voi johtaa yksilölliseen ja herkkään huomioimiseen ja lapsen mukaan ottamiseen. Byrokraattisessa lähestymistavassa toteutetaan osallisuuden vaatimukset organisaatioiden kriteerien mukaisesti. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lasten osallisuus nähdään heille kuuluvana oikeutena, mikä on hyvä ja tärkeä asia. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lasten osallisuuden nähdään myös parantavan päätöksen tekoa, laatua ja johtavan parempiin lopputuloksiin. Kyynisessä lähestymistavassa lapset nähdään vaarana, koska he manipuloivat ja heillä on jo tarpeeksi valtaa. (Bardy 2009,121-122.)

Suomessa osallisuuden käsite kytetään kansalaisosallistumisen pyrkimyksiin. Julkinen hallinto on pyrkinyt edistämään ihmisten osallistumista erilaisten mietintöjen, lakiuudistusten ja kehittämishankkeiden avulla aina vuoden 1970 lopulta alkaen. Vuonna 1995 tuli voimaan kuntalaki, jossa korostettiin kansalaisten osallistumisen merkitystä. Pääministeri Lipposen hallitusohjelmassa 1995 - 1999 esitettiin yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääntyminen. Sisäasiainministeriö aloitti 1997 osallisuushankkeen kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseksi paikallishallinnoissa, mikä käynnisti useita uusia hankkeita. Monet näistä hankkeista pyrkivät erityisesti lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien parantamiseen. Nuorten osallisuushankkeet eivät ainoastaan pyrkineet osallistumismahdollisuuksien edistämiseen, vaan niillä pyrittiin myös ehkäisemään syrjäytymistä. Osallisuus nähtiin kansalaisosallistumisena, ja sen vastakohtana ovat osattomuus, syrjäytyminen ja huono-osaisuus. Julkishallinnossa vahvistettiin osallisuuden käsite vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain myötä. (Nivala & Ryyänen 2013, 11-13.)

Suomessa osallisuuden käsitteen yleistymisen on yhteydessä julkishallinnollisiin pyrkimyksiin luoda toimintatapoja ihmisten ja eri ryhmien osallisuuden edistämiseksi. Käsitettä on määritelty virallisten lakien, asetusten ja mietintöjen kautta. Tämä on voinut muokata ymmärrystämme niin, että näemme osallisuuden toiminnan edistämisen tavoitteena. Tulkitaanko osallisuuskäsite liian kapeasti, ja syntyykö tällöin prosesseja, joissa rakennetaan hierarkioita, sen sijaan, että aidosti edistettäisiin tasa-arvoa? Julkishallinnollisissa tavoitteissa osallisuuden edistäminen määritellään lähtökohtaisesti osallistumisen kautta. Nämä tavat tukevat usein institutionaalisia osallistumis- ja vaikutusjärjestelmiä, jotka tukevat formaalisti säädeltyjä kansalaisvaikuttamisen alueita. Tällaisissa hankkeissa kansalaisaktivismi voidaan kokea ongelmalliseksi. (Nivala & Ryyänen 2013, 14-15.)

Vakiintuneessa osallisuuspuheessa voidaan jättää huomiotta kokonaan osallisuus ja osallistuminen, jotka syntyvät omaehtoisesti

ruohonjuuritasolla. Osallisuuskäsitteen käyttö voidaan kyseenalaistaa myös tilanteissa, joissa osallisuus on pelkistetty rituaaliseksi toimenpiteeksi tai mekaaniseksi malliksi. Osallisuutta ei ole se, että lapsi tapaa tietyssä lastensuojeluprosessin vaiheessa sosiaalityöntekijänsä. On tärkeää, että prosesseissa aidosti paneudutaan ja halutaan, että osallisuudella on todellista merkitystä itse prosessissa ja ”osalliseksi tehtävien” näkökulmasta. (Nivala & Ryyänen 2013, 14-15.)

5.2 Osallisuuden vahvistaminen

Osallisuutta voidaan vahvistaa muun muassa sosiaalisen kuntoutuksen avulla. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalihoitolaissa (710/1982, 17 §) sosiaalityön ja -ohjauksen keinoin annettavaa tukea toimintakyvyn ja osallisuuden vahvistamiseksi sekä syrjäytymisen torjumiseksi. Sosiaalisen kuntoutuksen tarkoituksena on vahvistaa henkilön toimintakykyä omassa arjessaan ja toimintaympäristössään. Kasvatuksellinen kuntoutus on yksi tiivis osa sosiaalista kuntoutusta, jota on tehtävä yhteistyössä muiden osa-alueiden kanssa. Tavoitteena sosiaalisella kuntoutuksella voi olla arkielämän taitojen oppiminen, päihteetön arjen hallinta tai tuki ryhmässä toimimiseen. Välineitä, joita kuntoutuksessa käytetään, voivat olla psykososiaalinen tuki ja lähityöskentely, kuten esimerkiksi kasvatuksellinen tuki omien asioiden hoitamiseksi, toiminnalliset ryhmät ja vertaistuki. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Sosiaalinen innostaminen kuuluu sosiaalipedagogiseen kasvatukseen. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa ei kaadeta nuoreen, vaan se sisältää myös toiminnan, praksian, jolloin toimintaa reflektoidaan ja tavoitellaan maailman laadullista muuttamista. Tällaisessa toiminnassa painotetaan dialogian merkitystä, jossa ei ole vastakkain kasvattaja ja kasvatettava. Toiminta vaatii uskallusta asettua vuorovaikutukseen toisten kanssa, jolloin kasvetaan yhdessä yhteisen maailman välityksellä. (Kurki 2010, 204.)

Sosiaalisen innostamisen keskeinen tavoite on yhteisön jäsenten aktiivisen osallistumisen edistäminen omaan sosiaaliseen ja kulttuurilliseen kehittymisen prosessiin. Sosiaalista innostamista luonnehtii myös toimintatutkimuksellisuus, jolloin sillä tarkoitetaan sitä, että tilanne saadaan osaksi jokaisen osallistujan näkemyksiä ja kokemuksia, eikä toimintaa toteuteta ylhäältä käsin ammattilaisten näkökulmasta. Työntekijän tehtävä on innostaa, yllyttää, motivoida, rohkaista ja herkistää ihmisiä toimimaan. Tämä tapa toimia on ristiriidassa tikapuumallien kanssa, jossa osallisuuden tasot on valmiiksi määritetty. (Nivala & Ryyänänen 2013, 30-34.)

Sosiaalisessa innostamisessa on mukana kolme ulottuvuutta: pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen. Se, miten ymmärrämme kulttuurin, määrittää meitä kasvattajina. Kulttuurin voi nähdä tiedollisina taitoina, joita on saatu opiskelun kautta ja taiteellisena luovuutena, joka perustuu ihmisen koulutukseen. Kulttuuri voidaan nähdä osana sosiaalista perintöämme, joka heijastaa yhteisöä ja sen ainutlaatuista elämäntapaa. Kulttuuri voidaan nähdä myös historian kautta, jolloin nuori on oman kulttuurisen historiansa tuote ja samalla sen luoja. (Kurki 2010, 206-208; Ruuskanen, Savolainen & Suonio 2011, 49-50.)

Nuorisokulttuuri muuttaa muotoaan, eikä vanhaan voida takertua. Pedagogisessa näkökulmassa tavoitteena on kasvatuksellisen toiminnan avulla saada aikaan nuorissa persoonallista kehitystä, jolloin tapahtuu asenteiden muutosta, syntyy kriittistä ajattelua, oman vastuun tiedostamista, motivaation heräämistä ja herkistymistä. Sosiaalisessa ulottuvuudessa keskitytään ryhmään ja yhteisöön, joka tuo nuoria yhteen. Tällöin pyritään saamaan nuoria osallistumaan yhteisöön ja yhteiskuntaan ja saamaan aikaan translaatiota eli laadullista muutosta. (Kurki 2010, 206-208; Ruuskanen, Savolainen & Suonio 2011, 49-50.)

Sosiaalinen innostaminen on nuoria osallistavaa pedagogiikkaa, jolla ei ole varsinaisia omia menetelmiä, vaan menetelmät muotoutuvat eri tilanteiden mukaan. Menetelmiksi sopivat kaikki, mitkä saavat nuoria vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Sosiaalisen innostamisen avulla

nuoret saavat sellaisia kokemuksia, joiden pohjalta he uskaltavat ilmaista itseään persoonallisesti ja paremmin. Lisäksi sosiaalinen innostaminen vahvistaa yhteenkuulumisen tunnetta, jolloin nuoret lähtevät toimimaan tavoitteiden suuntaan. Innostaminen on osallistumista. (Kurki 2010, 210-214.)

Sosiaalityössä menetelmien kehittäminen on ajankohtaista, koska sosiaalityöltä odotetaan nykyään entistä enemmän vaikuttavuutta. Tavoite on, että resursseja käytetään tehokkaasti ja toimenpiteillä saavutetaan paras mahdollinen tulos. Sosiaalityössä työskennellään yhä moniammatillisemmissa työryhmissä, jolloin sosiaalityön asiantuntijuus tarvitsee menetelmällistä osaamista osoittaakseen asiantuntemuksensa professionaalisissa yhteistyörakenteissa. (Toikko 2014, 7-8.)

Menetelmällinen kehittämistyö vaihtelee paikkakunnittain. Strukturoituun näyttöön perustuvat menetelmät ja välineet ovat harvinaisia. Näiden ei ajatella sopivan suomalaiseen sosiaalityöhön, jossa korostetaan työntekijää ja hänen reflektiivistä kykyään tarkastella nuoren tilannetta eri näkökulmista. Ongelmallisen tilanteesta tekee työntekijöiden vaihtuvuus, jolloin kysymykseksi jää, toteutuuko nuorten oikeus tasa-arvoisiin palveluihin. Strukturoidut menetelmät helpottavat työskentelyn arviointia ja seuranta. Tämä ei kuitenkaan sulje pois nuorta kuuntelevaa ja reflektiivistä työskentelyä. Hyvässä käytännössä voidaan hyödyntää joustavasti erilaisia menetelmiä ja välineitä ja yhdistää niistä saatua tietoa. Välineiden systemaattista vaikutusta ja vaikuttavuuden arviointia on tehty kuitenkin vähän. (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 36.)

Kallio (2009) on tutkinut eri työmenetelmiä, joita lastensuojelussa käytetään. Hänen mukaansa on ratkaisevaa, miten itsenäistyvän nuoren haasteet nimetään ja miten aikuiset pyrkivät niihin vaikuttamaan. Työmenetelmien valintaan vaikuttaa aina se, kenen kanssa työskentelyä tehdään ja mihin pyritään vaikuttamaan. Työskentely edellyttää lapsen tilanteen tuntemista ja raportointitaitoja. (Tanskanen & Timonen-Kallio 2010, 120.)

Pesäpuu ry on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tavoitteena on kehittää laadukasta ja suunnitelmallista lastensuojelutyötä. He korostavat työssään erityisesti sijoitettujen lasten kanssa tehtävän työn merkitystä ja lapsen äänen kuulumista työskentelyssä. Heidän yhtenä tavoitteenaan on lasten osallisuuden vahvistaminen lastensuojelussa. Heidän mukaansa toiminnallisuus ja toiminnallinen työskentely auttavat lapsia itsensä ilmaisemisessa luontevalla tavalla. (Pesäpuu 2016.)

6 LÄHESTYMISTAPA

Opinnäytetyöni tarkoituksena on lisätä työyhteisössä nuorten osallisuutta, ja tavoitteena on kehittää pelillinen työkalu omaan työhön nuorten osallisuuden lisääntymiseksi. Näen tärkeänä nuorten ja työkavereiden mukaan ottamisen työhöni. Tällä tavoin huomioin heidän näkökulmansa mahdollisimman hyvin, ja osallisuuden näkökulma tulee olennaisesti esille työskentelyssä. Itseni näen kehittäjä-työntekijänä, jonka tarkoituksena on kehittää omaa työskentelyään (Toikko & Rantanen 2009, 90-91).

6.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen tutkimus sopii, kun halutaan ymmärtää kohdeyhteisöä syvällisesti ja vastata kysymyksiin miksi, millainen ja miten. Laadulliseen tutkimukseen sopii menetelmäksi esimerkiksi ryhmähaastattelu.

Kvalitatiivisen tutkimuksen sisällön mallina käytetään tässä hankkeessa Bikva-mallia. Laadullisen tutkimuksen konstruktivistinen lähestymistapa, joka perustuu ihmisen omaan osallistumiseen ja voimaantumiseen, sopii tämän hankkeen lähestymistavaksi. Arvioinnin suunnittelussa ovat mukana osapuolet, joita koskevia asioita ollaan kehittämässä. (Aalto-Kallio, Saikkonen & Koskinen-Ollonqvist 2009, 33.)

6.2 Taso- eli Bikva-malli

Bikva-arviointiprosessi edustaa tasomallin arviointiprosessia. Bikva-lyhenne tulee tanskalaisesta määritelmästä Brugerinddragelse i kvalitetsvundering, joka tarkoittaa käyttäjän osallistumista laadun arvioinnissa. Bikva-mallin tavoitteena on saada asiakkaat mukaan arviointiin ja näin luoda yhteys asiakkaiden ongelmien ymmärtämisen. Malli on julkaistu ensimmäisen kerran Tanskassa 1996/1997, jossa se alun perin kehitettiin sosiaalipsykiatriselle alalle. (Krogstrup 2004,7.)

Tasomalli kuvaa kehittämistoimintaa vertikaalisessa suunnassa. Tietoa arvioidaan eri tasoilla alhaalta ylöspäin suuntautuen. Tieto tai kokemus esimerkiksi palvelusta kerätään ryhmähaastatteluina asiakkailta. Tämän

jälkeen tieto esitellään työntekijäportaalle ja analysoidaan myös ryhmähaastatteluiden avulla. Prosessi jatkuu hallinnon ylimmälle tasolle samoin edeten. Mallin avulla saadaan tietoa eri tasolla olevilta toimijoilta, mutta kaikkien tasojen tietoa pidetään samanarvoisena. Tasomallin tavoitteena on saada päätäntävaltaiselle tasolle analysoitua tietoa palveluiden laadusta. (Toikko & Rantanen 2009, 68.)

Bikva-mallissa asiakkaalla on tärkeä rooli, koska oletetaan, että hänellä on tietoa, josta on hyötyä kehittämisessä. Asiakkaiden roolina Bikva-mallissa on olla oppimisen aiheuttajia ja käynnistäjiä. Työntekijöillä vastaavasti on tietoja lainsäädännöstä, poliittisesta päätöksenteosta, yleisestä edusta ja ajatuksia yhteistä näkökulmaa punnittaessa. Työntekijät kokevat, että työarkeen vaikuttaa päätöksenteko ja johtajat, jonka vuoksi on perusteltu johtajien mukaan ottaminen haastatteluun. Johtajat kokevat työntekijöiden olevan heidän vastuullaan, ja siksi he ovat kiinnostuneita asiakkaiden ja työntekijöiden haastatteluista. Mallin tavoitteena on selvittää, miten arkipäiväiset asiat koetaan ja minkälaisia merkityksiä ne arjessa saavat. Asiakkaiden mukaan ottaminen rikkoo institutionaalista järjestystä jolloin johtajien ja kenttätyöntekijöiden itsestäänselvyydet ja itsestään selvät toimintatavat voivat muuttua. (Krogstrup 2004, 7-11.)

Asiakastason haastatteluiden tavoitteena on saada tietoa kokemuksista ja laatukriteereistä. Kenttätyöntekijöiden haastattelut pohjautuvat asiakkailta tulleeseen tietoon ja tiedon arviointiin. Johdon haastatteluissa keskitytään asiakkaiden ja kenttätyöntekijöiden palautteeseen ja palautteen syihin. Tulosten perusteella päättäjillä on mahdollisuus realistisesti keskustella esiin nousseista ongelmista ja päättää, miten toimintatapoja muutetaan vai onko sille tarvetta. Projektin lopuksi on hyvä tehdä julkinen yhteenveto tuloksista ja asian käsittelyn kulusta. (Soste 2015)

6.3 Ryhmähaastattelu

Bikva-mallissa haastattelu toteutetaan yleensä ryhmähaastattelun avulla. Ryhmähaastattelun on katsottu toimivan parhaiten, koska toisin kuin yksilöhaastattelussa, haastateltava ei niin helposti lähde kertomaan

elämänsä traagisia asioita, joita haastattelijan voisi olla eettisesti hankala keskeyttää. Ryhmähaastattelussa painopiste ei ole niin tunnepitoisissa asioissa, ja haastateltavat luottavat paremmin pysyvänsä nimettöminä. Ryhmähaastattelussa haastateltavat ottavat myös vivahteikkaammin kantaa toisten haastateltavien ajatuksiin eivätkä toimi, kuten ajatellaan haastattelijan haluavan, mitä voi yksilöhaastattelussa tapahtua. (Krogstrup 2004, 11.)

Ryhmähaastattelussa paikalla on samanaikaisesti useampia haastateltavia. Tavoitteena on saada aikaan yhteistä keskustelua tutkijaa kiinnostavista aiheista tai niihin liittyvistä teemoista. Ryhmähaastattelun avulla on mahdollista keskustella sellaisten asioiden tiimoilta, jotka ovat yhteisiä tilanteeseen osallistuville henkilöille. Tällöin tutkija tavoittelee kollektiivisesti tuotettua ja jaettua merkitysrakennetta.

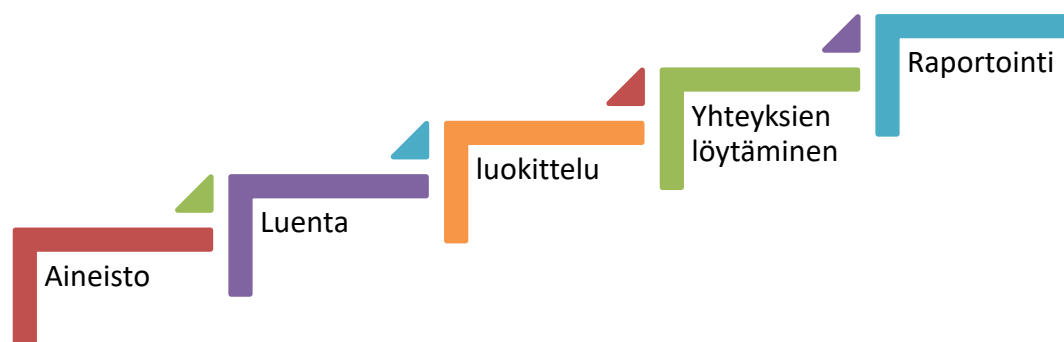
Ryhmähaastattelussa huomio kiinnitetään kaikkiin osallistujiin, joskin tarvittaessa kysymys voidaan kohdentaa jollekin tietylle haastateltavalle. Haastattelija valitsee rajat keskustelulle ja huolehtii siitä, että keskustelu pysyy valitussa aiheessa. Parhaimmillaan haastateltavat keskustelevat keskenään ja etenevät spontaanisti. (Puusa & Juuti 2011, 84-85.)

Tarkoituksena on saada monipuolista ja rikasta aineistoa.

Ryhmähaastattelussa saadaan sellaista kollektiivista tietoa, joka voisi jäädä yksilöhaastattelussa saamatta. Ryhmähaastattelussa jokainen haastateltava ei saa samanlaista painoarvoa mielipiteelleen, mutta jokaisen mielipide vaikuttaa haastattelun tulokseen, jolloin ryhmän yhteinen näkemys muodostuu vuorovaikutusprosessin seurauksena. (Puusa & Juuti 2011, 84-85.)

6.4 Sisällönanalyysi

Aineistoanalyysillä tarkoitetaan sitä, että saadusta aineistosta pyritään saamaan teoreettinen kokonaisuus. Laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysi toimii perusmenetelmänä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91, 95.) Hirsjärvi & Hurme (2010, 144) on kuvannut sisällönanalyysia alla olevan kuvion, KUVIO 4, mukaisesti.

KUVIO 4. Sisällönanalyysin kuvaus.

Sisällönanalyysi etenee niin, että ensin tehdään päätös siitä, mikä aineistossa kiinnostaa. Tutkija rajaa ilmiön, joka kiinnostaa, ja kaikki muu jätetään sivuun. Aineistosta kerätään rajatut kiinnostuksen kohteena olevat tulokset, jonka jälkeen ne erotellaan ja merkitään. Eroteltu aineisto luokitellaan yksinkertaisempaan muotoon, jonka jälkeen yhteyksien löytyminen aineiston kanssa on helpompaa. Lopuksi aineistosta kirjoitetaan raportti. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 17, 91-93.)

Analyysin avulla tutkittavasta ilmiöstä on pyrkimys saada tiivistetty ja yleisessä muodossa oleva informaation lähde ilman, että sisältö katoaa. Tämän avulla kuvataan aineistoa sanallisesti. Aineistoanalyysi alkaa haastatteluiden lukemisella ja sisältöön perehtymisellä, jonka jälkeen tehdään pelkistettyjä ilmaisuja, joista etsitään samankaltaisuutta ja eroavaisuutta. Aiheet luokitellaan ja lopuksi aiheet teemoitellaan. Tarkoituksena on, että tulokinnan ja päättelyn jälkeen edetään aineistosta

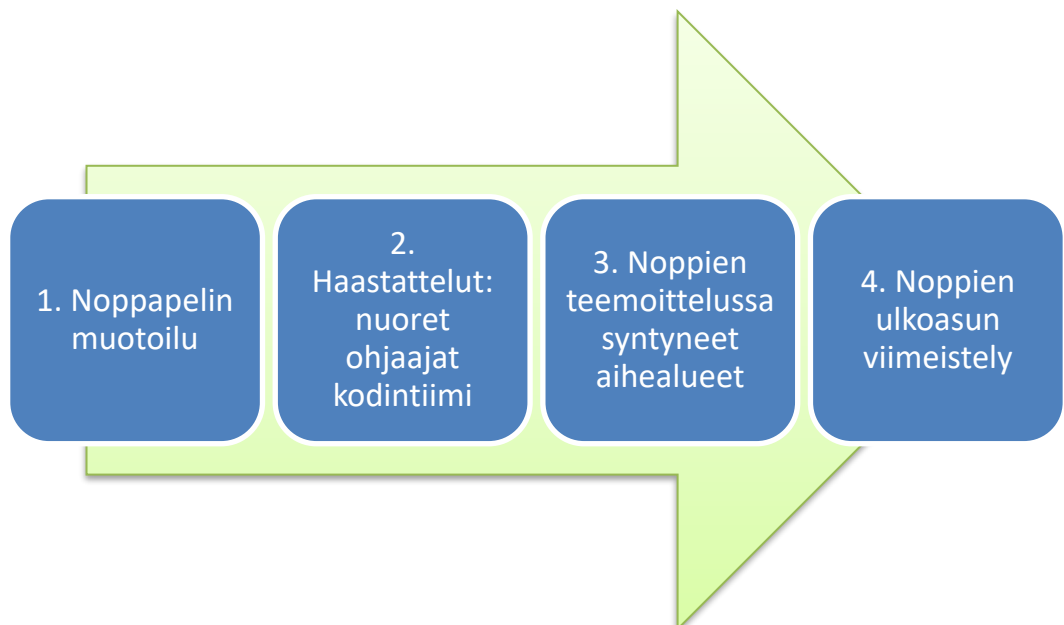
kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavan aiheen ympärillä. (Tuomi & Sarajarvi 2013, 103, 108–109, 112.)

7 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

Sijaishuollossa laatu syntyy nuorten omista kokemuksista ja kohtaamisista. Nuoret arvioivat lopulta itse, miten olemme heidän kohdallaan sijaishuollossa onnistuneet. Tämän vuoksi nuoret on hyvä ottaa mukaan kehittämistyöhön. (Hoikkala & Lavikainen 2015, 45.)

7.1 Kehittämishankkeen eteneminen

Olen valinnut työni kiinnostavimmaksi asiaksi osallisuuden, ja olen lähtenyt työstämään kehittämishankettani teoriapainotteisesti. Lisäksi olen katsonut osallisuutta sijaishuoltoyksikköämme ohjaavasta viitekehyksestä käsin. Tarkoitukseni on yrittää ymmärtää osallisuutta, sen merkitystä ja tarkoitusta nuorten kannalta työyhteisössämme. Teoriaan tutustumisen jälkeen muotoilin pelini, toteutin ryhmähaastattelut ja viimeistelin pelin ulkoasun. Kehittämishankkeeni eteni alla olevan kuvion, KUVIO 5, mukaisesti.

KUVIO 5. Kehittämishankkeen eteneminen

Jossain vaiheessa pohdin myös internetpohjaista pelialustaa. Luin Carol Bristown kehittämästä pelistä Discuss This! Peli on suunniteltu psyykkisesti sairaille ihmisille. Heillä on kokemusta pelien tehokkaasta, aikaan saavasta muutoksesta. (Lamey & Bristow 2017.) Koska ajatuksenani on käyttää peliä mökkileireillä, hylkäsin ajatuksen. Kaikissa vuokramökeissä ei ole nopeasti toimivaa internetyhteyttä, joten pelin toiminta olisi epävarmaa. Lisäksi konkreettinen, käsin kosketeltava peli tukee mielestäni paremmin nuorten osallisuutta, yhteisöhoidon ja seikkailupedagogiikan viitekehuksesta katsottuna. Reflektointia ja dialogia on mielekkäämpää käydä yhdessä ringissä kasvotusten.

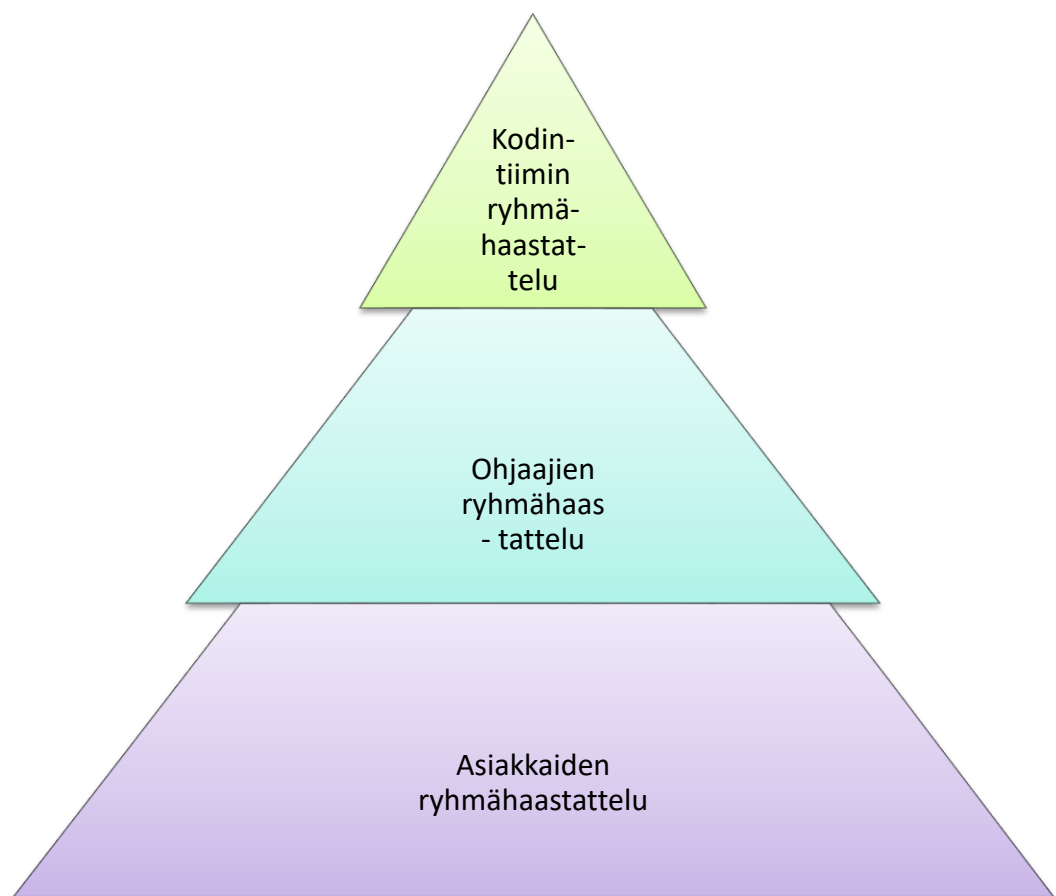
Suunnitelmaseminaari toteutettiin joulukuussa 2016. Päädyin suunnitelmaseminaarini aikana suunnittelemaan noppapelini itse. Tapasin myös 17.2.2017 Koulutuskeskus Salpauksen opinto-ohjaajan puualan ammattitutkinnon puolelta. Häneltä sain puualan opettajien yhteystiedot, jotta löytäisin mahdollisia opiskelijoita auttamaan konkreettisesti pelini toteutuksessa. Sillä hetkellä kaikki heidän opiskelijansa olivat varattuja. Tammikuussa sain esimieheltäni luvan tutkimushankkeelleni.

Aloitin työskentelyni kuvion, KUVIO 5, mukaisesti muotoilemalla itse peliä. Sain apua sijaishuoltoyksikössämme työskentelevältä koulun pajaohjaajalta, joka teki minulle kolme noppaa. Jotta peliä voisivat muutkin käyttää, peliin oli laadittava ohjeet. Haaveilin palapelimaisesta alustasta, jossa olisi kuva, kysymys ja pelin ohjeet. Miellyin itse palapelijatkukseen osaksi siksi, että silloin peli olisi pakattavissa pienempään tilaan. Tällaisen palapelimäisen alustan toteutus veisi aikaa ja ehdin jo hylätä ajatuksen, mutta lopulta palasin siihen takaisin. Jälkihuoltoonuoista löytyi nuori, joka lupasi piirtää minulle alustaan kuvan. Hänellä oli valmiuksia ja halua osallistua ja taiteellista silmää.

Hahmottelin palapelin vanerille, sahasin ja hioin sen. Toimitin alustan ja tarvittavat piirustusvälineet jälkihuoltoonuoelle. Nuorelle olin kertonut, että kuva voi olla periaatteessa mikä vain, mutta pyysin häntä huomioimaan, että haluan alustaan tekstin, jossa lukee: Miten omien asioiden eteenpäin

viemisessä minua voi auttaa? Häneltä kuitenkin jäi alustan piirtäminen suunnittelun asteelle.

Toisessa vaiheessa, KUVIO 5, lähdin toteuttamaan ryhmähaastatteluita. Haastattelut etenivät alla olevan kuvion, KUVIO 6, mukaisesti. Kuvio on mukailtu Suomen sosiaali- ja terveys ry:n sivujen Bikva-mallin mukaisesti. Ensin kerroin nuorille/asiakkaille lyhyesti, mitä osallisuus tarkoittaa, ja tämän jälkeen kysyin heidän hyviä ja huonoja kokemuksiaan osallisuudesta sijoituksen aikana. Mallin avulla nuoret saadaan jo heti alusta alkaen mukaan ja voidaan herätellä ajatusta osallisuudesta. Samoin saadaan myös työyhteisö mukaan pohtimaan osallisuutta.

KUVIO 6. Mukailten Bikva-malli (Soste 2015)

Tietoa hankkeen keskeisistä kohdista hain ensin teoriasta, joista nouseviin aiheisiin perustuen kehitin ryhmähaastattelujen rungon. Nuorten haastattelussa pyrin saamaan tietoon nuorten ajatuksia ongelmista ja hyviksi koetuista osallistumisen kokemuksista. Ennen haastattelua nuorille avattiin osallisuuden käsitettä vapaasti heille sopivassa muodossa. Ajattelin, että haluan avata kummallekin ryhmälle asiaa samalla tavalla, joten otin pohjaksi Nivalan (2013, 33) ajatuksen osallisuudesta. Hänen mukaansa osallisuutta on

- olla osa yhteisöä, kuulua johonkin
- toimia osana yhteisöä (osallistua)
- kokea olevansa osa yhteisöä (tuntea kuuluvansa). LIITE 1.

Osallistumiseen kannustin kertomalla, miten hanke etenee ja miten sen tuloksia käsitellään ja kuinka konkreettisesti nuorilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. Bikva-mallin mukaisesti haastattelut etenivät ryhmästä toiseen johtaen lopulta päättäjätasolle. Tutkimusteemaksi halusin laittaa vain yhden kysymyksen, sillä ajatuksella, että se saa vapaasti lähteä rönstyilemään. Itse tutkimusteemaksi valikoitui:

1. Minkälaiset asiat sijaishuoltoyksikössä saa sinut tuntemaan, että voit vaikuttaa omiin asioihin?

Ryhmähaastatteluun nuoret valikoituivat sijaishuoltoyksikön yhteisöpalavereista. Ohjaajista ryhmähaastatteluun valikoituivat satunnaisesti kaikki he, jotka olivat töissä henkilökuntapalaveripäivän aikana. Kodintiimin/esimiesten haastatteluun valikoituvat kaikki kodintiiminjäsenet. Tutkimusluvan hankkeelleni antoi oma esimieheni.

Sijaishuoltoyksiköiden yhteisöpalaverit olivat 14.2.2017 ja 13.3.2017. Yhteisöpalavereissa kaikki sijaishuoltoyksikössä kyseisellä hetkellä sijoituksessa olevat nuoret olivat paikalla. Kerroin nuorille opinnoistani Lahden ammattikorkeakoulussa ylemmän ammattitutkinnon parissa ja

lopputyöstäni, johon tarvitsin nuoria ryhmähaastatteluun. Nuorilta nousi kysymys mahdollisesta omalla nimellä lehteen pääsemisestä. Kerroin nuorille ryhmähaastattelun idean siitä, että ryhmähaastattelussa yksilöt eivät nouse esille, jokaisen mielipide vaikuttaa lopputulokseen, mutta asiasta muodostetaan yhteinen näkemys (Puusa & Juuti 2011, 84-85).

Ryhmähaastatteluun osallistui kummastakin toimipisteestä yhteensä yksitoista nuorta, he olivat 14 - 17-vuotiaita. Nuoret olivat olleet sijoitettuna yksiköissä kolmesta kuukaudesta kahteen ja puoleen vuoteen. Vielä viime hetkillä joku nuori kävi kysymässä, voiko tulla mukaan ja vaikka luvan annoinkin, häntä ei näkynytkään. Samoin kummastakin ryhmästä jättäytyi pois nuori. Kummassakin ryhmässä yksi nuori tuli myöhässä. Ryhmähaastatteluun osallistui sopiva määrä nuoria, ja ne nuoret, jotka osallistuivat, olivat kiinnostuneita aiheesta.

Ryhmähaastattelut pidettiin 21.2.2017 ja 21.3.2017. Tieto nuorten halukkuudesta osallistua ryhmähaastatteluun kerrottiin vanhemmille kuukausikoosteen mukana. Lisäksi vanhemmille laitettiin minun yhteystietoni, mikäli he olisivat halunneet kysyä tai keskustella haastattelusta enemmän. Haastattelu toteutettiin ryhmätilassa, jossa tutkimusteemakysymys oli esillä. Kysymyksen ympärille aloimme yhdessä nuorten kanssa kirjottaa keskustelun tuloksia.

Nuorten ryhmähaastattelun jälkeen vuorossa oli ohjaajien ryhmähaastattelu. Nuorten ryhmähaastattelun tulokset käsiteltiin ohjaajien kanssa henkilökunnan kokouksen yhteydessä 22 ja 23.3.2017. Ohjaajien ryhmähaastattelussa kerroin nuorten haastattelusta ja heidän vastauksistaan. Tämän jälkeen ohjaajat saivat pohtia ja kertoa omia näkemyksiään nuorten vastauksiin.

Lopuksi vein nuorten ja ohjaajien ryhmähaastatteluiden tulokset kodintiimiin. Kodintiimiin kaikkien haastattelujen tulokset vietiin 12.4.2017. Kodintiimillä tässä työssä tarkoitetaan sijaishuoltoyksikön esimiesten muodostamaa tiimiä, joka kokoontuu säännöllisesti pohtimaan

sijaishuoltoyksiköissä tehtävän kasvatustyön toteutumista esimiesten näkökulmasta käsin.

Kolmannessa vaiheessa (KUVIO 5) lähdin teemoittelemaan haastattelun tuloksia ja teoriaa pelillistä työkaluani varten. Lopullisena tuloksena on syntynyt noppapeli, johon aineisto on kerätty yksinkertaisemmassa muodossa yhdistäen teoria ja haastattelut niin, että sen avulla voidaan nuorten kanssa jatkossakin keskustella osallisuudesta sijaishuollossa ja laajemmin katsottuna yhteiskunnassa.

Viimeisessä vaiheessa (KUVIO 5) toteutin pelini lopullisen ulkoasun. Ensimmäinen pelialusta, jonka sain sahattua ja hiottua, jäi jälkihuoltoNuorelle. Eniten pohtimista tuotti itse kuva, koska en ole lahjakas piirtäjä. Lopulta päädyin siihen, että käytän sinistä väriä, koska se on sijaishuoltoyksikössä käytetty väri. Kuvaksi päätin ottaa auringon sijaishuoltoyksikön visiosta ja toiseksi väriksi keltaisen, joka tulee auringosta. Sijaishuoltoyksikön strategia menee seuraavasti: Sijaishuoltoyksikkö on paikka auringossa, eli siellä ja sen lähipiirissä halutaan olla (Strategia 2016). Kolmanteen noppaan tulleella värillä, joka oli violetti, ei ollut erityistä merkitystä.

Tarvitsin vielä pussin, jossa voin peliä kuljettaa ilman, että sen osat häviävät. Ystäväni, joka on taitava ompelija ja alaa opiskellut, lupasi auttaa minua pussin tekemisessä pelin ulkonäköä mukaillen. Lopulta minulla oli valmiina peli.

7.2 Haastattelujen tulokset

Nuorten ryhmähaastattelujen tulokset olivat hyvin samankaltaisia eri yksiköistä huolimatta. Kummassakin sijaishuoltoyksikössä nuorilta kysyttiin: Minkälaiset asiat sijaishuoltoyksikössä saavat sinut tuntemaan, että voit vaikuttaa omiin asioihin? Tämän pohjalta nuoret alkoivat keskustella. Nuoret nostivat esiin ryhmähaastatteluissa vahvasti esiin sen, että oma käyttäytyminen vaikuttaa omien asioiden hoitamiseen. Nuoret olivat kaikki samaa mieltä siitä, että kun ei valehtele ja kun käyttäytyy itse

hyvin, aikuiset kuuntelevat, joustavat ja tekevät kompromisseja. Tällöin myös aikuisten käytös on mukavampaa. Toisaalta nuoret myös kokivat, että joissain asioissa aikuiset voisivat joskus joustaa vähän enemmänkin.

Kaikista pohtimistaan asioista nuoret eivät päässeet yhteisymmärrykseen. He esimerkiksi pohtivat pelaamista ja sitä, voiko kuitenkin kaikkien antaa vapaasti pelata pelejä silloin kun he haluavat. Mitä, jos se on jollekin ongelma? Ruuan tekemisestä he olivat kuitenkin samaa mieltä. Heidän mielestään ohjaajat voisivat enemmän antaa vapauksia muokata tehtävää ruokaa oman maun mukaiseksi.

Nuoret kokivat, että aikuiset rohkaisevat ja auttavat heitä kertomaan mielipiteitään. Heidän asioitaan auttaa omaohjaajien lisäksi viemään eteenpäin kodinvastaava ja sosiaalityöntekijä. He toivoivat, että yhteishengen luomiseksi aikuisten ja nuorten välille tehtäisiin lisää töitä.

Itsenäistyminen nousi keskustelussa esille. Nuoret kokivat, että aikuiset auttavat nuoria itsenäistymään. Joskin he myös toivoivat, että itsenäistyminen voisi alkaa aikaisemmin. He pohtivat, miksi joku pääsee itsenäistymään, vaikka käyttäytyy huonosti. Toisaalta he ymmärsivät sen, että jos joku on muuttamassa omilleen, hänen tulee päästä harjoittelemaan itsenäistymistä. Itsenäistymisen aikana nuoret harjoittelevat muun muassa rahan käyttöä ja kaupassa käyntiä.

Sijaishuoltoyksiköiden yhteisöpalaverit nousivat nuorten keskusteluissa hyvin vahvasti esiin. Nuoret kokivat nämä hyvänä väylänä keskustella yhteisistä asioista ja tulla kuulluksi mielipiteissään. Yhteisöpalaverit auttoivat nuorten mukaan hyvin, jos yksikössä tapahtuu kiusaamista. Samaan aikaan he kokivat ylimääräiset yhteisöpalaverit tylsinä. Ylimääräisillä yhteisöpalavereilla nuoret tarkoittavat sitä, kun yhteisössä on tapahtunut jotain vakavaa, joka koskettaa kaikkia yhteisön jäseniä. Tällaisessa ylimääräisessä yhteisöpalaverissa voidaan käsitellä esimerkiksi kiusaamista. Hyvää yhteisöpalavereissa oli nuorten mukaan myös se, että siellä aikuiset jakavat erilaiset vuorollaan tapahtuvat

tehtävät, jolloin ne tulevat kaikille tasapuolisesti, eikä kukaan pääse aina valitsemaan parhaimpia ajankohtia.

Haastattelussa ollut tyttö toivoi, että toisena omaohjaajana olisi samaa sukupuolta oleva henkilö, jolloin aroista asioista kertominen olisi helpompaa. Haastattelussa olevat pojat kokivat, että voivat hyvin keskustella naisohjaajien kanssa kaikista asioistaan, eikä ohjaajan sukupuolella ole heille väliä.

Koska yhteisöpalaveri nousi nuorten keskusteluissa esille hyvänä asiana ja osana talon yhteisökasvatusta, kysyin nuorilta myös luottonuoritoiminnasta. Luottonuori on nuorten äänestämä henkilö, joka tarvittaessa tuo nuorten asioita henkilökuntapalaveriinkin. Osa koki luottonuoritoiminnan toimivana asiana ja osa asiana, joka ei toimi. Syyt luottonuoritoiminnan toimimattomuuteen löytyivät nuorten mielestä luottonuoren valintaan liittyvistä asioista. Heidän mukaansa luottonuoreksi valikoitunut nuori ei välttämättä ollut ymmärtänyt tehtävänsä kuvaa ja hakeutunut ehdokkuuteen vääränlaisista syistä. Toiseksi syyksi nuoret nostivat esiin sen, että toiminta ei ole vielä käynnistynyt kunnolla, eikä luottonuori ole päässyt vielä hoitamaan kaikkia asioita, joita tehtävään kuuluu. Toisessa yksikössä luottonuoritoimintaa ei ole käytössä. Nuoret eivät tieneet asiasta ja kerrottuaani heille asiasta he hiukan epäilivät sen toimivuutta.

Ohjaajien ryhmähaastattelussa kerroin nuorten haastattelun kysymyksen ja heidän vastauksensa. Tämän pohjalta aikuiset lähtivät keskustelemaan aiheesta. Aikuiset pohtivat sitä, mitä kaikkea nuoret tarkoittavat itsenäistymisellä. He olivat nuorten kanssa samaa mieltä, että itsenäistyminen voisi alkaa mahdollisimman pian, ja sen keston tulisi olla mahdollisimman pitkä. Aikuiset pohtivat sitä, tulisiko nuorille avata itsenäistymistä eri tavalla: tuoda enemmän esiin sitä mahdollisuutena ja kaikkien oikeutena. Nyt nuoret ymmärtävät osittain, että itsenäistymään on mahdollista päästä vain hyvällä käytöksellä. Tulisi myös muistaa avata nuorten omaa toimintaa heidän onnistuessaan, jotta he oivaltaisivat oman toiminnan vaikutuksia paremmin.

Ohjaajat olivat iloisia nuorten kommentteista ja erityisesti siitä, että nuoret osasivat perustella mielipiteitään, ja he näkivät myös oman käytöksen vaikutuksen asioiden hoitamiseen. He olivat osittain myös yllättyneitä siitä, kuinka hyvänä nuoret pitivät yhteisöpalavereja yhteisten asioiden esiin tuomisessa ja kiusaamisen osalta. Ohjaajat kokivat myös, että yhteisöpalaverien eteen on tehty paljon työtä, ja se on mahdollistanut yhteisöpalaverien vaikuttavuuden paranemisen. On ollut hyvä asia, että on päätetty antaa yhteisöpalaverin puheenjohtajan tehtävä nuorelle.

Ohjaajat pohtivat sitä, tuliko nuorilta esille ehdotuksia yhteishengen kohottamiseen. Nuorille järjestetään osastoittain päiviä, joiden tarkoituksena on yhteishengen luominen. Keväällä on tulossa sählypeli laitosten kesken, ja siitä nuoret ovat innoissaan, ja ohjaajat näkevät pelin hyvänä yhteishengen kohottajana.

Yhteisessä haastattelussa pohdittiin sitä, voisiko vastaavanlaista keskustelua jatkaa kaikkien nuorten kanssa esimerkiksi tulevissa yhteisöpalavereissa.

Kodin tiimissä oltiin myös erityisen ilahtuneita nuorten ryhmähaastattelun tuloksista, osallistujien määrästä ja vastauksista. Yritys on kouluttanut koko henkilökuntansa kaksivuotisella yhteisökasvatuksen koulutuksella, joka jatkuu edelleen, ja nyt nuorten antamien vastausten perusteella koulutus on kannattanut. He kokivat, että jossain vaiheessa yhteisökasvatusta kritisoitiin lastensuojelun välineenä. Tämä siksi, että lait painottavat yksilön oikeuksia niin vahvasti.

Kodintiimissä innostuttiin ajatuksesta jatkaa keskustelua osallisuudesta nuorten kanssa pelin muodossa. Mahdollisesti peliä voisi käyttää muissakin yksiköiden ryhmätoiminnoissa.

8 POHDINTA

Kehittämishankkeeni koostui teoriasta, ryhmähaastattelusta ja noppapelistä. Työn varsinaisena tuloksena syntyi noppapeli, aivan kuten tavoitteena olikin.

8.1 Johtopäätökset

Nuorten vastaukset yhteisökasvatuksesta yllättivät meidät kaikki aikuiset iloisesti. Aikuisille oli palkitsevaa, että asia, minkä eteen on tehty paljon töitä, on myös nuorten mielestä kannattanut. Yhteisökokousten tehtävänä onkin vahvistaa uskoa itse hoitoprosessiin, kommunikointiin sekä mahdollisuuteen vaikuttaa. Yhteisökokouksen tehtävänä voidaan nähdä tiedonvaihto jokapäiväisessä elämässä ja elämänhallinnan vahvistaminen, ongelmien ratkaiseminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä terveiden elämänmallien opettaminen. Maxwell Jones näki auktoriteettien hämärtämisen ja roolien sekoittamisen yhteisökasvatuksen keskeisenä piirteenä. Kuitenkin on tärkeää muistaa, että lastensuojelua säätelevät tietyt lait, ja lopulta johtaja on vastuussa omasta yhteisöstään. (Murto 1997, 221, 248-259.)

Haastattelun tuloksena nuoret toivoivat enemmän vapauksia ruuanlaittoon. Ruokailuissa tulee kuitenkin ottaa huomioon monia asioita. Nuoria pitää kuulla jo perustuslain (731/1999) 6 § 3 momentin, YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklan sekä sosiaalihuollon asiakaslain (812/2000) 10 § mukaan. Myös osallisuus on lastensuojelun keskeinen perusta, ja nuorilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Saastamoinen 2010, 65). Kuitenkin pitää muistaa myös se, että lastensuojelulain (417/2007, 51 §) mukaan tulee selvittää lapsen terveydentila ennen sijoituksen alkua. Tämä on hyvä asia, koska lastensuojelun asiakkaaksi mahdollisesti valikoituu lapsia, joilla on heikompi terveydentila sosiaalisen huono-osaisuuden takia (Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler 2012). Nuori ei valitse terveytensä kannalta parhaimpia vaihtoehtoja, vaan ottaa mallia ystävistään. Nuoret tarvitsevat aikuisten tukea siinä, että tarjolla on terveellisiä

ruokailuvaihtoehtoja. Huonot ruokailutottumukset kasvuiässä vaikuttavat aikuisuuteen ja voivat aiheuttaa ongelmia läpi elämän. (Syödään yhdessä. 2016, 92.)

Itsenäistyminen nousi myös nuorten keskusteluissa esille. Mielestäni itsenäistyminen ja mitä sillä tässä kohtaa nuoret ajavat takaa, on miettimisen arvoinen asia. Sijaishuollon keskeinen tehtävä on valmistaa nuoria kohti itsenäistä elämää. Nuoren tulee oppia ottamaan vastuuta omasta elämästään ja tulla toimeen omillaan. Tuetulla, ajoissa suunnitellulla jälkihuollolla voidaan luoda nuorelle ja vanhemmille tunnetta tulevaisuuden mielekkyydestä ja turvallisuudesta. Nuoret ovat tutkimusten mukaan valmiita ottamaan viranomaisten apua noin 20 vuoden iässä. (Hoikkala & Puikkio 2016, 8-9.)

Itsenäistymistä pohdittaessa on hyvä muistaa, että sijaishuollossa olleiden nuorten tulevaisuuden näkymät ovat heikommat kuin ikätovereidensa. He ovat myös yksi länsimaiden syrjäytyneimmistä ryhmistä. Sijoitettuna olleiden itsenäistyminen on olosuhteiden pakosta puristettu pieneen ajanjaksoon, kun vastaavasti heidän ikätoverinsa voivat käyttää itsenäistymiseen huomattavasti pidemmän ajan. Nuoren kyvyt selviytyä itsenäistymisestä riippuvat hänen kokonaistilanteestaan ja voimavaroistaan. Mahdollisesti lapset tulevat sijoitusten piiriin liian myöhään, liian monien ja vakavien ongelmien kanssa. Monet riskit näyttävät aikuisuuden kynnyksellä siirryttäessä itsenäiseen elämään. Suurimmat riskit pärjäämisen kannalta ovat nuorilla, jotka sijoitetaan teini-iässä ensimmäisen kerran. (Hoikkala & Puikkio 2016, 9-10; Kestilä, Väisänen, Paananen, Heino & Gissler 2012, 612-614.)

Peliä käytetään tietoisesti yhteisökasvatuksen menetelmän mukaisesti kuntoutuksen, kasvatuksen ja hoidollisten tavoitteiden saavuttamiseksi nuorten elämässä (Murto 1997.) Kun paikalla on nuoria sijaishuoltoyksiköstä, jälkihuollosta ja niitä nuoria, jotka nämä palvelut ovat jo kokeneet, toteutuu LAPE- (2016) hankkeessakin puhuttu tärkeä kokemusasiantuntijuus. Yhdessä aihealueiden ympärillä keskusteltaessa opetellaan pois epäarvoisuutta tuottavista malleista, tarkastellaan omaa

elämää osana yhteiskuntaa ja löydetään keinoja vaikuttaa omaan tilanteeseen. Aikuisen tehtävänä on tässä yhteistoiminnallisessa prosessissa innostaa ja tukea nuoria löytämään omia voimavarojaan ja pohtimaan oman osallisuuden eri muotoja. (Ryynänen 2016, 134.)

Suhde jälkihuoltoon siirtyviin nuoriin ei synny itsestään vaan meidän on aikuisina tehtävä töitä sen eteen. Kuten Hoikkala ja Puikko (2016, 8, 19-20) ovat maininneet, onnistunut jälkihuolto alkaa jo sijaishuollon aikana, ja sijaishuolto ja jälkihuolto tulisi nähdä toisiinsa limittyneinä työmuotoina. Nuoret eivät pysty kertomaan toiveitaan, jos he eivät asioista tiedä. Kun kokemusasiantuntijat tuovat omaa kokemustaan pelin ympärille ja kertovat niistä, on nuorilla mahdollisuus hahmottaa ja saada ideoita omaan elämäänsä. Näin he osaavat paremmin kertoa toiveistaan omalle sosiaalityöntekijälleen, jolla on moraalinen ja lakisääteinen velvollisuus toimia nuoren edun mukaisesti. Kun nuori tietää asioista, on hänellä mahdollisuus olla toteuttamassa, arvioimassa ja määrittämässä työtä, jota hänen eteensä lastensuojelussa tehdään. (Bardy 2009, 117.) Pelin pelaaminen tällä tavoin on yksi osa saada nuoret hahmottamaan omaa tulevaisuuttaan ja toiveitaan jälkihuollostaan.

Ryhmähaastattelun tuloksista tuli hyvin esiin se, että aikuisilla on olemassa valmiudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet auttaa nuoria osallisuuden kokemuksessa sijaishuollon aikana. Myös nuorten vastauksista kävi ilmi, että he tietävät miten voivat vaikuttaa omiin asioihinsa sijaishuollon aikana. Konkreettisesti tämä näkyi, kun yhdistetään Shierin porrasmallin osa ryhmähaastattelun tuloksiin. Alla olevassa kuviossa, KUVIO 7, olen yhdistänyt haastattelun tuloksen ja Shierin porrasmallin.

	VALMIUDET	MAHDOLLISUUDET	VELVOITTEET
	Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	Onko tämä mahdollista (resurssit, tilat, organisaatio, välineet, jne.)?	Onko rakenteita, jotka velvoittavat tähän (esim. lainsäädäntö, toimintaohjeet, vakiintuneet käytännöt)?
5.Nuorten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta	Työntekijät on koulutettu yhteisökasvatukseen ja koulutus jatkuu edelleen.		Lsl 417/2007 49 §; Sijaishuollossa tulee turvata tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden.
4.Nuoret otetaan mukaan päätöksen tekoon		Organisaation rakenteet mahdollistavat yhteisökasvatuksen mallinmukaisesti (yhteisöpalaveri) nuorten mukaan ottamisen päätöksen tekoon.	
3.Nuorten näkemykset otetaan huomioon	Aikuiset lähtivät keskustelemaan nuorten mielipiteistä, ottaen ne vakavasti ja lähtivät työstämään niitä eteenpäin.	Nuorten näkemyksistä on mahdollisuus keskustella henkilökuntapalaverissa ja työhohjauksessa.	Lapsen oikeuksien sopimus 12.artikla + Lsl 417/2007
2.Nuoria tuetaan mielipiteen ilmaisemisessa	Nuoret toivat esiin, että aikuiset kannustavat ja rohkaisevat heitä kertomaan oman mielipiteensä.		LSL 417/2007 + Lain perustelut (HE 252/2006)
1.Nuoria kuunnellaan	Haastattelussa nuoret toivat esiin, että aikuiset kuuntelevat heitä.	Työnantaja on antanut luvan lopputyöni tekemiseen ja peliä on tarkoitus vertaisryhmässä käyttää nuorten mielipiteen kuulemiseen.	Lsl 417/2007

KUVIO 7. Mukailten Shier

Kuviossa ensimmäisellä askelella Shier on laittanut sen, että nuoria kuunnellaan. Nuoret toivat ryhmähaastattelussa esiin, että heitä kuunnellaan, jolloin on syytä myös olettaa, että työntekijöillä on valmiuksia tähän. Työnantaja on antanut myös minulle luvan lopputyöni tekemiseen ja muutenkin koen, että hän on mahdollistanut nuorten kuulemisen arjessa. Tämä on myös sijaishuollossa lakisääteisesti määritelty muun muassa lastensuojelun (417/2007, 5 §) osalta.

Toisella askelmalla on nuorten tukeminen mielipiteen ilmaisemisessa. Myös tämän nuoret toivat haastattelussa esille. Heidän mukaansa aikuiset kannustavat ja rohkaisevat heitä kertomaan omaa mielipidettään. Myös tämä on lastensuojelulaissa (417/2007, 5 §) määritelty velvollisuus sijaishuollossa.

Kolmannelle askelmalle on huomionnut nuorten näkemysten huomioonottamisen. Tämä asia nousi myös haastatteluiden kautta esille hyvin. Nuoret ottivat puheeksi ruokailun ja itsenäistymisen sijaishuoltoyksikössä. Aikuiset lähtivät aihetta omassa ryhmähaastattelussaan keskustelemaan ja miettimään mitä asialle voidaan tehdä. Samalla aikuiset kuitenkin huomioivat asiaan aikuisen näkökulmaa ja lainsäädäntöä. Nuorten näkemyksen huomioonottamisesta on säädetty muun muassa YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista (12. artikla) ja lastensuojelulaissa (417/2007, 5 §). Aikuiset voivat työssään pohtia nuorten näkemyksiä henkilökuntapalaverissa tai työnohjauksessa.

Neljännellä askelmalla on nuorten mukaan ottaminen päätöksentekoon. Organisaatiossa on mahdollistettu nuorten mukaan ottamista päätöksentekoon yhteisöhoidon mallin mukaisesti, muun muassa yhteisöpalaverien muodossa. Aikuisten tehtävänä on huolehtia asioiden vieminen tarvittaessa eteenpäin tai perustella nuorille esimerkiksi se, miksi jotain asiaa ei voida muuttaa.

Viidennellä askelmalla on vallan ja vastuun jakaminen nuorten kanssa. Sijaishuoltoyksikön aikuiset ovat kaikki saaneet koulutuksen yhteisökasvatuksesta. Tähän kuuluu pohtia vallan ja vastuunjakamista

nuorten kanssa, kuten Maxwell Jones näki yhteisökasvatuksen keskeisenä piirteenä. Aikuisia kuitenkin velvoittaa lastensuojelulaki (417/2007, 1 §, 2 §, 4 §.), ja heidän tulee turvata nuorille turvallinen kasvuympäristö, erityinen suojelu, tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi jokaisen nuoren yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden.

Tavoitteena oli luoda noppapeli, jonka avulla osallisuutta voi jatkossa vahvistaa sijaishuoltoyksikössä. Peli on osa Shierin tikapuumallia, väline, jolla osallisuutta tuetaan. Pelin on tarkoitus toimia tikapuiden kolmella ensimmäisellä askelmalla, joita oli nuorten kuunteleminen, tukeminen mielipiteen ilmaisuun ja heidän näkemystensä huomioonottaminen.

Harry Shierin (2017) mukaan on hyvä, että on olemassa tikapuumallit, mutta niissä tulee ottaa huomioon vallitsevat olosuhteet. Tikapuiden avulla työntekijät voivat tavoitella isompia asioita, eikä tyytyä tekemään vain välttämätöntä.

Kodintiimissä pohdittiin yhteisökasvatuksen menetelmää osana lastensuojelua. Tätä samaa asiaa pohtii Tuomas Kurttila (2011, 39) Elina Nivasen toimittamassa teoksessa Onko yhteisöllisen kasvatuksen paluu mahdollista? Hänen mukaansa aikamme heijastelee ihmiskuvaa, jossa korostuu itseparjääminen, osaaminen, erikoistuminen, harjaannuttaminen ja urasuunnittelu. Pahimmillaan tämä näkyy yksityisyyden oikeuksien suojaamisena niin, että se heikentää ihmisen turvaa.

Lapsen oikeuksista ovat kirjoittaneet myös Aula ja Nivala (2011, 34-38). He pohtivat, mistä löytyy oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino kasvatuksessa. Heidän mukaansa lapsen oikeudet tulkitaan toisinaan väärin, jolloin unohdetaan se, että kaikilla alle 18-vuotiailla on oikeus olla lapsia. Heillä on oikeus vaatia aikuisilta tukea ja turvaa. Aikuisilla on velvollisuus kuulla ja ottaa lapsen mielipide huomioon, mutta aikuisen vastuulla on tehdä päätös asioissa lapsen parhaaksi. *”Lapsella on oikeus kasvatukseen ja aikuisella on velvollisuus kasvattaa.”*

8.2 Noppapeli osallisuuden vahvistamiseksi

Koska sosiaalipedagoginen osallisuus perustuu kolmeen periaatteeseen yhteistoimintaan, reflektiivisyyteen ja dialogisuuteen, peliä on tarkoitus pelata noin 4 - 6 hengen ryhmissä vuorovaikutuksessa toisten kanssa pohtien ja keskustellen. Pelin tarkoituksena on saada nuori kokemaan olevansa osa yhteisöään (tunne kuulumisesta ryhmään) ja toimimaan osana yhteisöään (osallistuu). (Nivala & Ryyänen 2013, 26, 33.)

Nussbaumin puhuu osallisuudesta niin, että se tulisi ymmärtää laaja-alaisena kokonaisuutena. Hänen mukaansa on tärkeää pitää yllä sosiaalisen innostamisen kaltaisia toimintamenetelmiä, emmekä saa nähdä osallisuutta ainoastaan taloudellisesta näkökulmasta tehokkuuden ja tuloksellisuuden toteuttamisena. Tällä hän tarkoittaa sitä, että on tärkeää antaa tilaa myös kriittiselle ajattelulle, epäoikeudenmukaisuutta vastustavalle puheelle ja toiminnalle. Osallisuus ei ole pelkästään kuuliaisen ja sopeutuvaisen asenteen edistämistä. (Nivala & Ryyänen 2013, 37.)

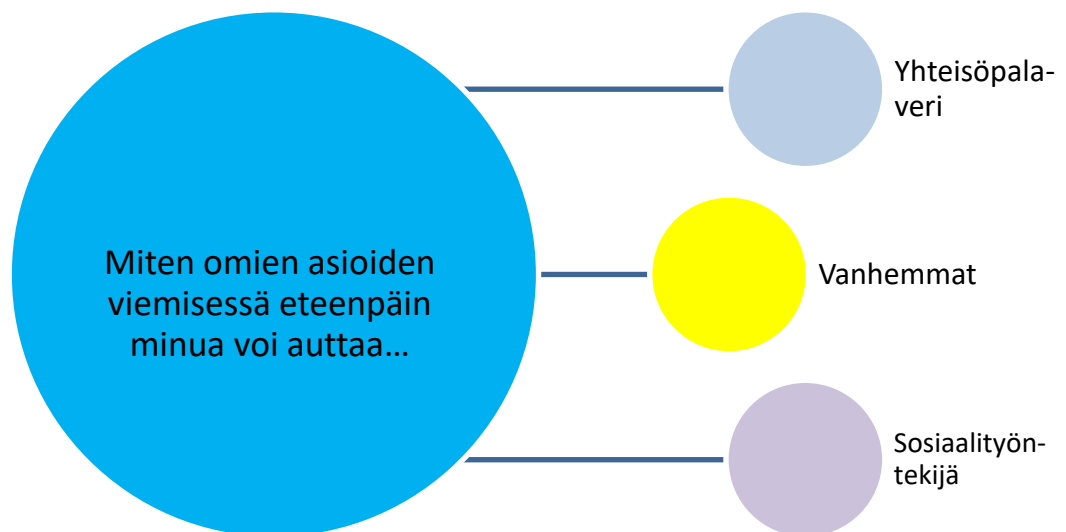
Peliin kuuluu alusta, jonka toisella puolella oli pelin ohjeet, LIITE 2. Peliä on tarkoitus pelata noin 4 - 6 hengen ryhmässä. Ennen pelin alkua päätetään, montako noppaa peliin otetaan mukaan. Voidaan heittää myös kaikkia noppija ja sen jälkeen valita, mihin kysymykseen halutaan vastata.

Peli alustan toisella puolella, LIITE 3, on pelin kysymys: Miten omien asioiden viemisessä eteenpäin minua voi auttaa? Kysymys peliin nousee edellä kuvatusta teoriasta: sosiaalisesta innostamisesta. Pedagogisena tavoitteena on saada esiin persoonallista muutosta, jolloin tapahtuu asenteiden muutosta, syntyy kriittistä ajattelua, oman vastuun tiedostamista, motivaation heräämistä ja herkistymistä. (Kurki 2010, 206-208; Ruuskanen, Savolainen & Suonio 2011, 49-50.)

Peli hahmottui lopulta kolmesta nopasta: sijaishuoltoyksiköstä, perheestä ja yhteiskunnasta. Aiheet noppiin valikoituivat haastatteluiden pohjalta, sijaishuoltoyksikön toimintaa ohjaavasta perustehtävästä ja viitekehuksesta. Pyrkimyksenäni oli löytää käytäntöön hyvin soveltuva

työkalu teemoittelun, haastatteluiden ja kehittämistehtävän olennaisen ajatuksen pohjalta. (Eskola & Suoranta 2001, 174–175.)

Ensimmäisessä nopassa nopan sivuilla lukee sijaishuoltoyksikkö, leirit/retket, yhteisöpalaverit, omaohjaaja, koulu/opettaja, kodinvastaava. Toisen nopan sivuilla lukee perhe, vanhemmat, sukulaiset, lemmikit sisarukset, ja ystävät. Kolmannessa nopassa lukee yhteiskunta, harrastus, opiskelu, elämäntavat, järjestöt/SRK, sosiaalityöntekijä. Pelin kulku voi edetä esimerkiksi kuvion, KUVIO 8, mukaisesti. Nuori voi esimerkiksi vastata kysymykseen: Miten vanhemmat voivat auttaa minua omien asioiden eteenpäin viemisessä?

KUVIO 8. Pelin eteneminen.

Kuten aiemmin teoriassa mainitsin, ihmisillä on ympärillään erikokoisia ja erivahvuisia yhteisöjä (Nivala & Rynänen 2013, 26-29).

Sijaishuoltoyksikkö on huostaanotettujen nuorten yksi yhteisö. Euroopan

ihmistuomioistuin korostaa huostaanoton olevan vain väliaikainen ratkaisu, ja perimmäinen päämäärä on yhdistää perheet, mikäli se vain on mahdollista (Suomenperustuslaki 731/1999, 10 §; Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999, 8 §; Lsl 417/2007 4 §; Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 2017). Tästä syystä noppiin on valittu sijaishuoltoyksikön lisäksi perhe ja yhteiskunta. Ajatuksena, että nuoret pohtisivat omaan elämäänsä vaikuttamisen keinoja myös sijaishuoltoyksikön ulkopuolella.

Osallisuus toteutuu pääsääntöisesti pienyhteisöissä, mutta sillä on aina myös yhteiskunnallinen ulottuvuus. Osallisuus pienemmissä yhteisöissä, kuten sijaishuollossa, luo edellytyksiä yhteiskunnalliselle osallisuudelle. Yhteiskunnallisessa osallisuudessa on kyse kiinnittymisestä pienempiin yhteisöihin, kuten kouluun ja perheeseen. Niiden kautta nuori kiinnittyy yhteiskunnan toimintajärjestelmiin, jotka mahdollistavat tyydyttävän elämän, elämänlaadun, elämönhallinnan ja itsensä toteuttamisen yhteiskunnan jäsenenä. Näin katsottuna osallisuus tarkoittaa sitä, että nuori saa oman osuutensa yhteiskunnan jäsenenä, ja hänellä on valmiuksia elää ja toimia yhdessä yhteiskunnan toisten jäsenten kanssa. Se tarkoittaa myös yhteiskunnallisen identiteetin kehittymistä, tunnetta kuulumisesta yhteiskuntaan. Tämän tunteen kehittymiseen vaikuttavat yhteiskunnalliset tekijät ja nuoren henkilökohtaiset, lähiyhteisössä tapahtuvat kasvuprosessit. (Nivala & Ryyänen 2013, 28.)

8.3 Eettisyys ja luotettavuus

Luotettavuutta pidetään tieteellisen tiedon tunnusmerkkinä. Kun pohditaan luotettavuutta, kohdistuu kysymys menetelmiin, prosessiin ja tuloksiin. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta on perinteisesti lähestytty vakuuttavuuden käsitteen kautta. (Toikko & Rantanen 2009, 121.)

Olen pyrkinyt tekemään työtäni mahdollisimman avoimesti ja läpinäkyvästi. Koska käytin työhöni niin pitkän ajan, olen iloinen, että jo heti alussa aloin kirjoittaa päiväkirjaa kaikesta tekemisestäni. Tässäkin kehittämistehtävässä, kuten yleensäkin kehittämistehtävissä, työn

toistettavuus on hankalaa. Vaikka itse työskentelytapa pidettäisiinkin samana prosessissa, nuoret ja työntekijät sijaishuoltoyksikössä vaihtuvat. On hyvä muistaa, että yksilölliset ominaisuudet vaikuttavat tuloksiin. Lisäksi työskentelytavat yksikössä kehittyvät jatkuvasti. (Toikko & Rantanen 2009, 121-125.)

Egon Cuba ja Yvonna Lincolnin mukaan vakuuttavuus on luotettavuuden keskeinen kriteeri, joka perustuu johdonmukaisuuteen ja uskottavuuteen. Olen pyrkinyt tekemään oikeutta nuorten ryhmähaastattelun tuloksille. Olen myös käynyt prosessin läpi mahdollisimman johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi, jolloin kaikilla on ollut mahdollisuus asiaan tarttua. Nuorilta saatu tieto on ollut käyttökelpoista, ja sitä on lähdetty työstämään eteenpäin työryhmissä. Kun puhutaan pragmaattisesta totuudesta, katsotaan tiedon käyttökelpoisuutta. Pragmaattiteorian juuret ulottuvat Charles Peircen ja John Deweyn näkemyksiin, joiden mukaan olennaista on tiedon käyttöarvo: ”tieto on tosi, jos se on käyttökelpoista.” (Toikko & Rantanen 2009, 121-125.)

Olen käsitellyt tutkimusaineistoa luottamuksellisesti ja varmistanut, ettei kenenkään ryhmähaastattelussa mukana olleen henkilöllisyys paljastu. Kaikki materiaali, mikä tutkimuksen myötä on minulle tullut, hävitetään työn valmistuttua. Tässä työssä on kiinnitetty huomiota myös erityisen paljon nuorten itsemääräämisoikeuteen. (Mäkinen 2006, 115.) Olen rehellisesti kertonut nuorille ryhmähaastattelun tarkoituksesta ja lopullisesta julkaisemisesta, koska luottamus haastattelijan ja haastateltavien välillä on tärkeää (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 17).

8.4 Hankkeen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Itse peli ajatuksena ja käytäntöön sopivana toteutui mielestäni hyvin. Vaikka nettipelit ovat kiehtovia, tällainen konkreettinen peli sopii paremmin yhteisökasvatuksen ja seikkailukasvatuksen menetelmiin ja toimintatapoihin. Loppuvuodesta mökkileirillämme testaamme pelin käytännössä. Mökkileirille osallistuu sijaishuoltoyksikön itsenäistyviä nuoria, jälkihuoltonuoria ja kokemusasiantuntijoita, jotka eivät enää

palvelumme piiriin kuulu.

Olemme useana vuonna hyödyntäneet sijaishuollon taakseen jättäneitä aikuisia kokemusasiantuntijoina ja olemme huomanneet, kuinka kallisarvoisia heidän kokemuksensa ovat sijaishuollosta ja mitä nuorten kauan odottama täysi-ikäisyys tuo tullessaan. He osaavat kertoa kokemustensa pohjalta sijaishuollossa oleville nuorille asioista paremmin kuin ohjaajat. Nuoret myös kuuntelevat heidän kokemuksiaan mielenkiinnolla. He osaavat sanoittaa sitä tunnetta, mikä tulee, kun muuttaa laitoksesta omaan kotiin. Heidän kokemuksensa saavat nuoret pohtimaan omaa tulevaisuuttaan. Erityisesti mieleeni on painunut helatorstai 2017, kun kokemusasiantuntijamme sanoi suurin piirtein näin: *”Rakentakaa elämää ulospäin sijaishuoltoyksiköstä, koska siellä te tullette olemaan. Tehkää kodistanne mieleisenne, jossa viihdytte, ei vain kämppä, jossa vaihdetaan vaatteita. Sen virheen minä tein.”* Noppapelin avulla saamme lisää sisältöä keskusteluun ja samalla rajattua keskustelua haluttuun asiaan.

Pelin ulkonäkö herättää minussa ristiriitaisia tunnelmia. Toisaalta se on alusta alkaen omalla porukalla tehty, ja pelin alkuvaiheista asti on pyritty osallistamaan nuoria mukaan. Jos kuitenkin olisi mahdollista, laittaisin pelialustan taustaksi sijaishuoltoyksikössämme käytettävän kuvan kokonaisuudessaan. Omat taidot eivät siihen kuitenkaan riitä. Visuaalista ilmettä muuttaisin hiukan. Tämä ei kuitenkaan estä pelin käyttöä ja sitä, että peli vastaa tarkoitustaan. Peli on helppo pakata mukaan mökkileireille tai vaikka retkipäiväämme, jonka olemme jo monena vuonna pitäneet Repoveden kansallispuistossa.

Suunnitelmaseminaariin olin tehnyt SWOT-analyysin, jossa olin asettanut työn heikkoudeksi sen, että nuoria on vaikea saada mukaan haastatteluun. Olin todella iloinen, että olin täysin väärässä ajatukseni kanssa ja kuinka innokkaasti he halusivat osallistua. Toinen ennakkoajatus minulla oli, että kauemmin sijaishuoltoyksikössä olleet nuoret olisivat halukkaampia osallistumaan haastatteluun, mutta myöskään tämä ajatus ei pitänyt paikkaansa, vaan nuoria osallistui

ryhmähaastatteluun hyvin laajalla skaalalla. Sijoitusten kesto oli kolmesta kuukaudesta kahteen ja puoleen vuoteen. Uhkana ajattelin myös, että saisin jotenkin epätoivottuja tuloksia tai kritiikkiä nuorilta, jotka sivuutettaisiin. Tähän kohtaan halusin kiinnittää erityistä huomiota, jotta mitään ei varmasti sivuutettu. Pelin tekemiseen osallistui nuoria haastattelun ja ideoinnin muodossa. Haastattelussa saadut tulokset lähtivät elämään jo heti omaa polkuaan. Alhaalla kuvio, KUVIO 9, suunnitelmaseminaarin SWOT-analyysistä.

KUVIO 9. Suunnitelmaseminaarin SWOT-analyysi

Ryhmähaastattelun tuloksista jäin miettimään, että nuoret eivät tuoneet millään tavalla esiin koulua. Valtaosalla nuorista meille sijoituksen yhtenä tekijänä on koulun käymättömyys. Koulun osuuden olemattomuus haastatteluiden tuloksissa ihmetyttää suuresti. Kaikkien nuorten kohdalla puhutaan peruskoulun loppuun saattamisesta ja jatko-

opintomahdollisuuksista. Se on myös sosiaalityölle tärkeä tavoite. Miten siitä saisi tärkeän asian myös nuorille? Tämänhetkinen kokemus minulla on se, että vaikka nuorilla on sijoituksen päätyttyä opiskelupaikka, monet heistä syystä tai toisesta lopettavat opiskelut kesken.

Myöskään seikkailukasvatukseen liittyviä asioita nuoret eivät maininneet. Jäin miettimään sitä, että seikkailukasvatusta nuoret eivät niinkään miellä omiin asioihin vaikuttamisena. Itsenäistyvien ja jälkihuollon mökkileirit ovat olleet nuorille aluksi todella jännittäviä tilanteita, koska paikalla on nuoria kahdesta yksiköstä, lisäksi nuoria jälkihuoltopalvelun piiristä ja kokemusasiantuntija, jotka ovat jo prosessin läpikäyneet. Nuoria jännittää se, että he eivät tunne kaikkia, kenen kanssa siellä nukutaan, mitä siellä syödään, mitä siellä tehdään. Mielestäni leirit ovat hyviä tilanteita opetella olemaan hiukan vieraampien ihmisten kanssa. Jälkihuollossa olevat nuoret taas sanovat, kun kysytään lähtevätkö mukaan; *”joo, mä tuun sinne syömään.”* Jälkeenpäin nuoret ovat olleet tyytyväisiä kokemukseen. Pitäisikö aikuisten kuitenkin vielä enemmän kiinnittää huomiota siihen, että kokemukset siirtyvät nuoren arkeen reflektoinnin yhteydessä ja niitä liitettäisiin enemmän arjen tilanteisiin (Karppinen & Latomaa 2015, 300)?

Mielestäni hyviä jatkotutkimuksen aiheita olisi selvittää seikkailukasvatuksen tila yhteisössä. Seikkailukasvatus on muuttanut muotoaan vuosien aikana, koska ihmisten työtehtävät ja elämäntilanteet ovat muuttuneet. Toisaalta yhteisökasvatuksen vahva painotus viime aikoina on voinut tehdä sen, että seikkailukasvatus on jäänyt pienemmälle huomiolle.

Haluaisin myös pohtia työryhmässä, miten vahvistaa nuorten kiinnostusta opintojen suhteen. Mitä keinoja työntekijöillä talossa on jo käytössä? Mitä uutta voisimme yhdessä vielä kokeilla? Mitä voisimme tehdä toisin, etteivät nuoret keskeyttäisi ammatillisia opintojaan? Miten ammatillisissa oppilaitoksissa nähdään nuoret, jotka siirtyvät ammatillisiin opintoihin peruskoulun pienluokkaopetuksesta? Toivon, että pelini avulla keskustelu nuorten kanssa avautuu taas uudella tavalla, yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa. Olen käynyt opinnoistani keskustelua

vanhempien ja opettajien kanssa. Tämän lisäksi myös sosiaalisessa mediassa ja mielipidekirjoituksissa on ollut huolestuneita puheenvuoroja ammatillisen koulutuksen nykytilasta ja siitä, että nuorten pitäisi yhä itsenäisemmin kyetä opiskelemaan ja ottamaan asioista selvää. Kaikilla on ollut myös sama ajatus siitä, että itsenäisesti opiskelevat ja akateemisesti lahjakkaat nuoret eivät hakeudu ammattikouluihin.

Kehittämistyön tekeminen on ollut mukavaa ja antanut itselleni paljon. Lopputyö on hyvin itseni näköinen. Minulla oli alussa pulaa menetelmästä, jota tarvitsin omaan työhöni. Ratkaisukeskeisenä ihmisenä minulla on nyt menetelmä seuraavalle mökkileirille. Alkuperäisestä suunnitelmasta toteutus pitkittyi, lähinnä itse työn loppuun kirjoittamisen vuoksi. Itse pelin idea ja ajatus ovat minulla olleet selvillä alusta alkaen, toivottavasti olen osannut sen työssäni avata myös muille. Haluan kiittää kaikkia lopputyöhöni osallistuneita nuoria ja aikuisia ja heitä, jotka ovat tämän minulle mahdollistaneet.

LÄHTEET

Aalto-Kallio, M., Saikkonen, P. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2009. Arvioinnin kartalla: Matka teoriasta käytäntöön. Terveyden edistämisen keskuksen julkaisuja 7/2009. Pori: Kehitys Oy [viitattu 16.11.2015]. Saatavissa: http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/arvioinnin_kartalla.pdf

Arkistolaki 831/1994. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940831>

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta 60/1991. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Asetus yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta 1208/1996. saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19961208>

Aula, M. & Nivala, E. 2011. Mistä löytyy oikeuksien ja velvollisuuksien tasapaino kasvatuksessa? Teoksessa Nivala, E. (toim.) Kymmenen kysymystä kasvatuksesta. Helsinki: Premediahelsinki Oy [viitattu 20.9.2017]. Saatavissa: http://www.vanhempainliitto.fi/filebank/642-10_kysymysta_kasvatuksesta_julkaisu_2011.pdf

Bardy, M. (toim.) 2009. Lastensuojelun ytimessä. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino Oy

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1999/19990063>

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 2017. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/oikeus/eurooppa/feit/>

Hallintolaki 523/1999. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Henkilöstölaki 523/1999. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

Hiltola, J. 2009. Erilaisin eväin huostassa pidon jälkeen. Selvitys Tampereella, Hämeenlinnassa, Porissa ja Tampereen seutukunnassa vuonna 2007 lakkautetuista huostassa pidoista. Helsinki: Valopaino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hoikkala, S. & Lavikainen, V. 2015. Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta. Lastensuojelun keskusliitto [viitattu 5.6.2017]. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Sattumuksia-vai-suunnitelmallisuutta.pdf>

Hoikkala, S. & Puikkio, S. 2016 Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa Hipp, T. & Pulkkiö, S. (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki.

Hytönen, K-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koivisto, J. 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu [viitattu 20.5.2017]. Saatavissa:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74821/Rap_2016_22.pdf?sequence=1

Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu: 9.6.2017]. Saatavissa:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126183/Toimiva%20lastensuojelu%20loppuraportti_final_19062013.pdf?sequence=1

Karppinen, S.J.A. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Vantaa: Hansaprint.

Kestilä, L., Väisänen, A., Paananen, R., Heino, T., & Gissler M. 2012. Kodin ulkopuolelle sijoitetut nuorina aikuisina. Rekisteripohjainen seurantatutkimus Suomessa vuonna 1987 syntyneistä.

Yhteiskuntapolitiikka 77 (2012):6. Saatavissa: <http://docplayer.fi/7396765-Kodin-ulkopuolelle-sijoitetut-nuorina-aikuisina.html>

Kuoppala, T. & Säkkinen, S. 2016. Lastensuojelu 2015. Tilastoraportti.

Terveysten ja hyvinvoinninlaitos [viitattu: 5.6.2017]. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131625/Tr20_16.pdf?sequence=4

Krogstrup, H. 2004. Asiakaslähtöinen arviointi, Bikva –malli. Hyvät käytännöt menetelmä käsikirja. Helsinki: Stakes [viitattu 1.4.2016].

Saatavissa:

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1>

Kurki, L. 2010. Nuorisokasvatus sosiaalikulttuurisen innostamisen kehyksessä. Teoksessa Saastamoinen, M. (toim.) Nuorisokasvatuksen teoria - perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki: Yliopistopaino.

Kurttila, T. 2011. Onko yhteisökasvatuksen paluu mahdollista? Teoksessa.

Nivala, E. (toim.) Kymmenen kysymystä kasvatuksesta. Helsinki:

Premediahelsinki Oy [viitattu 20.9.2017]. Saatavissa:

http://www.vanhempainliitto.fi/filebank/642-10_kysymysta_kasvatuksesta_julkaisu_2011.pdf

Laatukäsikirja. 2015. Julkaisematon lähde.

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2001.

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista

272/2005. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812#L2P10>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920734>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta

733/1992. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920733>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Laki yksityisten sosiaalipalveluiden valvonnasta 603/1996. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19960603>

Lamey, B. & Bristow, C. 2017. The Game as a talking tool: Using a board game for creative consultation, engagement and inclusion [viitattu 5.6.2017]. Saatavissa:

https://books.google.fi/books?id=ZnOkCgAAQBAJ&pg=PT269&lpg=PT269&dq=game+as+a+talking+tool&source=bl&ots=QKdt39f7sq&sig=ciiJDzLB6_7LcoSZalMhhN8SJ6w&hl=fi&sa=X&redir_esc=y#v=onepage&q=game%20as%20a%20talking%20tool&f=false

Lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2016. Hankesuunnitelman luonnos 11.1.2016. Luonnos on laadittu sosiaali- ja terveysministeriössä avaamaan keskustelua muutosohjelman sisällöstä. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 1.11.2016]. Saatavissa:

<http://stm.fi/documents/1271139/1979378/Lapsi-+ja+perhepalvelujen+muutosohjelman+hankesuunnitelman+luonnos+11.1.2016+Kick+Off.pdf/>

Lastensuojelulaki 417/2007. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4P22>

Lastensuojelun keskusliitto. 2015 a. [viitattu 7.11.2015] Saatavissa:

http://www.lskl.fi/kouluttaa/valtakunnalliset_sijaishuollon_paivat/lahti_2015

Lastensuojelun keskusliitto. 2015 b. [viitattu 7.11.2015] Saatavissa:
http://www.lskl.fi/files/3037/Hoikkala_Lahti_selvityksen_esittely_290915_viiainen.pdf

Lastensuojelun sijaishuollossa kaltoin kohdelluilta pyydettiin anteeksi. 2017. Valtioneuvosto [viitattu 20.5.2017]. Saatavissa:
http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/lastensuojelun-sijaishuollossa-kaltoin-kohdelluilta-pyydettiin-anteeksi

Lavikainen, M., Puustinen - Korhonen, A. & Ruuskanen, K. 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4 [viitattu 9.6.2017]. Saatavissa:
https://www.thl.fi/documents/647345/0/STM_2014_4_lastensuoj_laatusuos_web.pdf/0404c082-4917-471a-8293-5606b41536a7

Levamo, P. 2007. Omaa elämää etsimässä. Tutkimus ryhmämuotoisen sosiaalityön mahdollisuuksista tukea nuorten itsenäistymistä. Teoksessa Lehtinen, T. (toim.) Näe minut – Kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. Yliopistopaino [viitattu 20.9.2017]. Saatavissa:
http://www.socca.fi/files/80/Nae_minut_kuule_minua_kokemuksia_ryhmista.pdf

Marttila, M. 2010. Oppimisen ilo löytyy luonnosta, liikuntapedagogiset terveiset. [viitattu 28.5.2017]. Saatavissa:
<http://www.seikkailukasvatus.fi/sitenews/view/-/nid/36/ngid/4>

Murto, K. 1997. Yhteisohoidon suuntauksia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Mäkinen, O. 2006 Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Kohti Sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Teoksessa Hämäläinen, J. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Vuosikirja 2013, 14. vuosikerta. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Nivala, E. & Ryytänen, S. 2013. Sosiaalipedagogisen osallisuuskäsityksen hahmottelua. Teoksessa Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja vol. 14 [viitattu 23.10.2017]. Saatavissa:

<http://www2.uef.fi/documents/1381035/2330652/NivalaRyytänen%2013.pdf>

Nygvist, L. 1992. Seikkailu ja sosiaalityö. Teoksessa Cavén, S. (toim.) Seikkailun mahdollisuus. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja.

Organisaatiokaavio ja päätöksentekuelimet 2017. Julkaisematon lähde.

Perustuslaki 11.6.1999/731. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#P10>

Pesäpuu Ry [viitattu: 14.9.2016]. Saatavissa:

<http://www.pesapuu.fi/jarjesto/>

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Hansaprint.

Rehula, J. 2016. Anteeksi pyyntö lapsen oikeuksien päivänä [viitattu 20.5.2017]. Saatavissa:

<http://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/3502516/Valtiollinen+anteeksi+pyynt%C3%B6+kaltokohdellulle+18112016+PUHUTTU.pdf/661b78b8-a002-4192-8f00-0857844287b7>

Ruuskanen, P., Savolainen, K. & Suonio, M. (toim.) 2011. Toivo Sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Painettu EU:ssa.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ryytänen, S. 2016. Yhteisöt kasvatuksen, taiteen ja hoivan voimavarana. Teoksessa Roivanen, I. & Ranta-Tyrkkö, S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Painettu EU:ssa.

Räty, K. 2011. Elämyspedagoginen ohjaaminen. Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Tampere: Outward Bound Finland ry.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita Prima Oy.

Seikkailukasvatus 2017 [viitattu 12.8.2017]. Saatavissa:

<http://www.snk.fi/seikkailukasvatus/>

Shier, H. 2017. Pathways to participation revisited: Nicaragua perspective

[viitattu 5.6.2017]. Saatavissa: [http://www.harryshier.net/docs/Shier-](http://www.harryshier.net/docs/Shier-Pathways_to_Participation_Revisited_NZ2006.pdf)

[Pathways to Participation Revisited NZ2006.pdf](http://www.harryshier.net/docs/Shier-Pathways_to_Participation_Revisited_NZ2006.pdf)

Sosiaalihuoltoasetus 607/1983. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830607>

Sosiaalihuoltolaki 710/1982. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp452377408>

Sosiaalipalveluiden omavalvontasuunnitelma 2015. Julkaisematon lähde.

Sosiaalipedagogiikka 2016 [viitattu 21.11.2016]. saatavissa:

<http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Sosiaalityö [viitattu 19.9.2017].

Saatavissa: <http://stm.fi/sosiaalityo>

Soste 2015. Suomen sosiaali ja terveys ry, tietopankki [viitattu 2.11.2015].

Saatavissa: <http://www.soste.fi/media/arvioinnin-tietopankki/bikva-ohjeet.pdf>

Strategia 2016. Julkaisematon lähde.

Suomen perustuslaki 731/1999. Saatavissa:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Syödään yhdessä. -ruokailusuositukset lapsiperheille. 2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print [viitattu 20.9.2017].

Saatavissa:

https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/129744/KIDE26_FINAL_WEB.pdf?sequence=1

Tanskanen, i. & Timonen-Kallio, E. (toim.) 2010. Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Tampere: Juvenes Print Oy.

Tieteentermipankki 2017 [viitattu 19.5.2017]. Saatavissa:

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:seikkailopedagogiikka>

Toikko, T. (toim.) 2014. Sosiaalityön menetelmien jäljillä. Anja Mäntylän rahasto Seinäjoki: Fram Oy.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009 Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopistopaino juvenes print Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus 60/199. saatavissa:

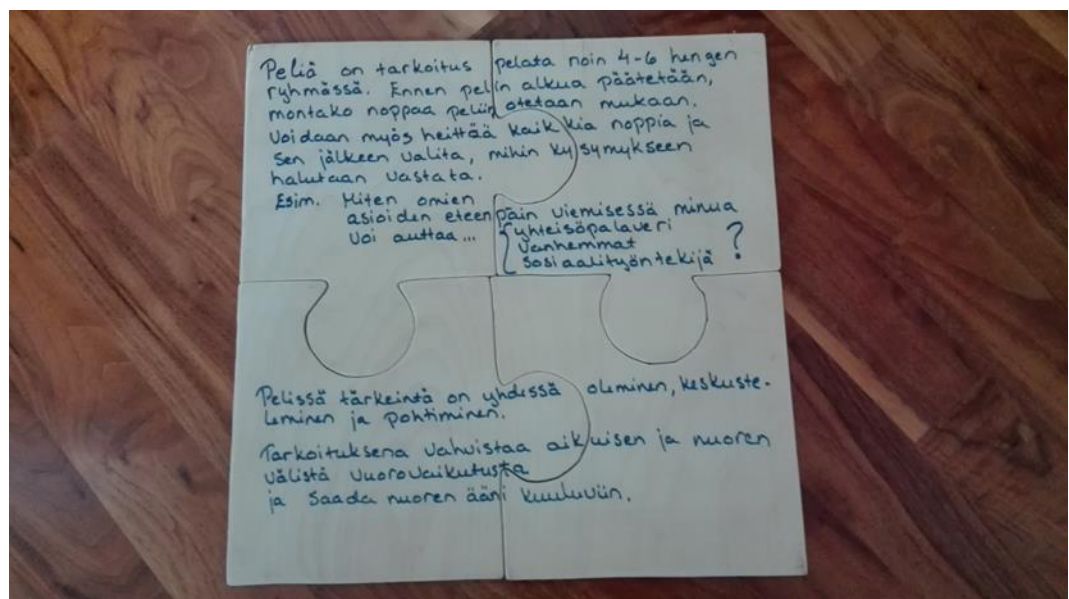
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

LIITTEET

LIITE 1.

LIITE 2.

LIITE 3.

